Utvärdering av Sveriges Byggindustriers projektet Aktiv Byggare

Rapporten har utförts av Hugo Wikström, Eva Segolsson Carlsson och Kenth Albertsson vid Karlstads universitet, utbildningsvetenskap/idrottsvetenskap på uppdrag av Sveriges Byggindustrier

Karlstad i februari 2006

Sammanfattning

Syftet med studien är att undersöka om elever inom gymnasiets byggprogram som deltagit i Sveriges Byggindustriers projekt Aktiv Byggare har förändrat sina attityder och kunskaper kring faktorer som ger ett hälsosammare yrkesliv. Undersökningen genomföres också för att finna elevers och lärares uppfattningar om den studiemateriel som utvecklats inom projektet Aktiv Byggare.

En kvantitativ undersökning genomfördes där elever och lärare som deltagit i projektet Aktiv Byggare respektive en grupp elever och lärare som ej deltagit i projektet fick besvara omfattande enkäter. En grupp personer, friskvårdsansvariga på tre större byggföretag, har intervjuats med avseende på friskvårdsarbetet inom byggindustrin.

Studien visar att elever som deltagit i projektet Aktiv Byggare, till skillnad från elever som ej deltagit, i högre omfattning har viljan att förstå och lära sig vilket beteende som skapar förutsättningar för ett hälsosammare yrkesliv som byggare. Vi ser att skillnaden mellan grupperna är tydlig och att den inte kan skyllas på slumpen. Studiematerielen som utvecklats inom projektet Aktiv Byggare har mottagits positivt av både lärare och elever.

Friskvårdsansvariga inom byggindustrin menar att det är viktigt att arbetet med elevers attityder och elevers kunskaper kring frågor som berör arbetsmiljö- och hälsa inte avstannar. Projektets aktiviteter måste nå utanför de skolor som nu är aktiva inom projektet och samarbetet mellan skolan och företagen öka. De personer som intervjuats i samband med utvärderingen menar att mer arbete behövs för att också nå arbetstagare ute på byggarbetsplatserna.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING **4**

BAKGRUND 4
UTVÄRDERINGEN AV AKTIV BYGGARE 6
ÖVERGRIPANDE DESIGN 6

DESIGN FÖR UTVÄRDERINGENS KVANTITATIVA DEL **8**

SYFTE OCH MÅL MED PROJEKTET 8
AKTIVITETER I PROJEKTET 8
METOD 8

RESULTAT OCH ANALYS AV ELEVENKÄTEN **10**

BORTFALL 10
ELEVGRUPPENS FÖRDELNING PÅ NÅGRA BAKGRUNDSFAKTORER 10
ELEVERNAS ATTITYDER TILL ETT HÄLSOSAMMARE LIV SOM BYGGARE 11
ELEVERNAS INSTÄLLNING TILL SKOLA OCH ARBETE 17
AKTIVITETER UNDER STUDIERNA 19
SLUTSATS AV ELEVENKÄTEN 25

LÄRARE OCH ELEVERS UPPFATTNINGAR OM STUDIEMATERIELEN SOM SVERIGES BYGGINDUSTRIER HAR UTVECKLAT **26**

SLUTSATS AV ELEVERNAS UPPFATTNING OM STUDIEMATERIELEN 30

LÄRARENKÄTEN **30**

SLUTSATS AV LÄRARNAS UPPFATTNINGAR OM STUDIEMATERIELEN 33

GENOMFÖRANDE OCH BEARBETNING AV INTERVJUER **34**

RESULTAT AV INTERVJUERNA 34
A. Hur bedrivs arbetsmiljön på företaget? *34*
B. Hur har friskvårdsarbetet fungerat – vilka möjligheter och hinder finns? *35*
C. Hur upplevs projektet Aktiv Byggare? *36*
D. Synpunkter på projektets friskvårdmaterial och hur detta har bemöts och organiserats på arbetsplatserna *36*
E. Hur kan friskvårdsarbetet utvecklas i framtiden? *38*
SAMMANFATTNING AV INTERVJUERNA 38
KONKLUSION 39
REFERENSER 41
APPENDIX 42

Inledning

Bakgrund

Sveriges Byggindustrier har bedrivit ett friskvårdsprojekt under tre år med syfte att intensifiera hälsa och livsstilsfrågor i arbetsmiljöarbetet på gymnasieskolans byggprogram och på byggföretagen.

Fysisk aktivitet är en del i arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna och i skolorna. Fysisk aktivitet definieras som alla former av rörelse som ger ökad energiomsättning. Det kan vara all form av muskelaktiviteter som exempelvis promenader, städning och motionsaktiviteter och träning. Träning innebär att man har en tydlig målsättning att öka prestationsförmågan i olika idrotter. Motion däremot har i regel andra mål, som ökat välbefinnande, d.v.s. ”investera” för bättre hälsa. Fysisk aktivitet påverkar således även den psykosociala hälsan.

På arbetsplatser bedrivs arbetsmiljöarbete i friskvård, rehabilitering, ergonomi och säkerhets aspekter samt företagshälsovård. Vissa yrken t.ex. byggnadsarbete är mer fysiskt krävande än andra yrken. Statistik över allvarliga arbetsskador visar att byggsektorn är en bransch med flera yrkesgrupper bland de mest drabbade. Risken för allvarliga arbetsolycksfall är ca 3 ggr högre än riksgenomsnittet. Risken för invalidiserande arbetsolycksfall är 2-3 ggr högre och risken för arbetssjukdomar är 3-5 ggr högre än riksgenomsnittet. En stor del av arbetssjukdomarna beror på belastningssjukdomar till exempel förslitningar i muskler och skelett. Detta orsakar ett betydande lidande för individen och stora kostnader för samhället och försäkringskollektivet (referens AFA). Med 240.000 sysselsatta i byggproduktionen innebär det en mycket stor kostnad. Detta innebär att det finns behov av förebyggande åtgärder inom friskvård t.ex. praktisk ergonomi, fysisk aktivitet och kost vilket förväntas kunna ge en märkbar förbättring av hälsoläget och en bestående minskning av risktalen för allvarliga arbetsskador.

För att förebygga belastningssjukdomar är det därför viktigt att elever och lärare på gymnasieskolans byggprogram arbetar aktivt med arbetsmiljö- och hälsofrågor i samarbete med byggsektorn, så att eleverna får både praktiska och teoretiska kunskaper om arbetsmiljöarbete och hälsa.

Enligt gymnasieskolans kursplan för byggprogrammet står att skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning: *har kunskaper om faktorer som påverkar hälsa och säkerhet och har kännedom om hur arbetsmiljöfrågor hanteras inom berörda verksamheter samt kan verka för en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö”* (s 111, Regler för målstyrning – Gymnasieskolan, 2002).

Även om hälsofrågor förekommer i samarbete med kärnämnet idrott och hälsa, så kräver det att det finns ordentligt med tid och kunskaper om arbetsmiljö och hälsa på såväl byggarbetsplatserna som bland yrkeslärarna för att kunna nå dessa krävande mål.

Sveriges Byggindustrier har tidigare samverkat med skolan genom ett projekt tillsammans med Svenska Skolidrottsförbundet under namnet ”Bygg för Livet”. Detta projekt avslutades år 2001.

Sveriges Byggindustrier tog sedan eget initiativ i nuvarande projekt som syftar till att öka byggelevers kunskaper om arbetsmiljö och hälsa. Projektet som heter ”*Aktiv Byggare – För ett friskare yrkesliv*” leds av projektledaren Pernilla Törnros. Syftet med projektet är:

Att öka medvetenheten om hälsa och livsstilsfrågor och dess samband med yrkeslivet i syfte att minska antalet framtida arbetssjukdomar och skapa bättre förutsättningar för ett hälsosammare liv.

Projektet startade år 2002 med att utse fem gymnasieskolor med byggprogram. Dessa är geografiskt utspridda. År 2003 inleddes det egentliga projektarbetet genom en uppstartsträff med projektets referensskolor och övriga i referensgruppen (byggföretag, organisationer). Därefter genomfördes skolbesök på referensskolorna samt en mängd olika informations-insatser bl.a. genom deltagande i mässor och andra aktiviteter, även materialinsamling och genomgång av tidigare projekt/studier genomfördes.

Under hösten 2003 genomfördes en studie av verksamma byggnadsarbetare tillsammans med CentralGalaxen som sedan följdes upp med en praktisk testperiod av byggelever (kondition, styrka, balans och rörlighet). Utifrån denna studie, testomgång, ett flertal lärarträffar och ett gott samarbete med referensgruppen utvecklades kursmaterialet under år 2004 och 2005. Innehållet i materialet fick sedan referensskolor och referensgrupp reflektera över genom en utbildning. I projektet ordnades också informationsträffar för företag och skolor samt en seminarieserie kring ”Kost och Träning för Byggare”. Lärarträffarna arrangerades i samverkan med Byggnadsindustrins Yrkesnämnd (BYN).

Arbetssätt som vuxit fram i projektet har kontinuerligt placerats ut på Sveriges Byggindustriers hemsida. Kursmaterial inom projektet sprids genom beställning via hemsidan, utskick, samarbete med Sveriges Byggindustriers lokalkontor och ansvarig för skolkontakter samt genom BYN.

I projektet *”Aktiv Byggare”* har temat varit; ”För ett friskare yrkesliv”. Utifrån detta tema har följande kursmateriel utvecklats för byggelever, byggarbetare och övriga t.ex. företagshälso-vård:

Aktiv Byggares morgonuppvärmning. Detta är utvecklat i samarbete med byggföretagen JM, NCC och Skanska. Materialet består av en CD skiva med två uppvärmningsprogram och en plansch med rörelser samt en film om morgonuppvärmning, DVD/VHS.

Uppladdningen – Bygg. Denna bok med kostråd och inspiration till bra och näringsriktiga matlådor är utvecklat i samarbete med Lantmännen. Målet är att få en bra kosthållning och förstå kopplingen att må bra och få en säker arbetsplats.

Studiematerielen DEPÅ. Handlar om attityder och värderingar för att förbättra elevernas punktlighet, förmåga att planera samt hur de kan arbeta med ergonomi, kost, mentala och fysiska resurser. Depå finns endast utskrivbart på hemsidan och är utvecklat i samverkan med INDOC (Interactiv Documentation)

Snubbelboken – hur man som byggare använder huvudet för att rädda kroppen. Denna pärm är utvecklad tillsammans med CentralGalaxen och innehåller bra testmetoder för balans, kondition, styrka och rörlighet som leder vidare till kunskap kring arbetsmoment och yrkesanpassad träning.

Utvärderingen av Aktiv Byggare

Karlstad universitet, Institutionen för utbildningsvetenskap, idrottsvetenskap har genomfört en utvärdering av Sveriges Byggindustriers projekt *"Aktiv Byggare – För ett friskare yrkesliv"*. Utvärderingen består av två delar. En kvantitativ del innehållande två enkäter som har besvarats av elever och lärare på gymnasieskolans byggprogram. En andra del bestående av djupintervjuer som har genomförts med friskvårdsansvariga på tre stora byggföretag. Karlstads universitet har haft ett nära samarbete med projektledaren för Aktiv Byggare, Pernilla Törnros som gett möjligheter till bl.a. skol- och företagskontakter.

Den del av utvärderingen som genomförs med hjälp enkäter har också inneburit kontakter med skolor som ej har deltagit i projektet Aktiv Byggare. Dessa kontakter har gett mycket positiva erfarenheter då rektorer, lärare och elever visat stort intresse i att stödja projektet genom att ställa tid, plats och personal till förfogande för att ge möjlighet för elever och lärare att besvara enkäterna.

Övergripande design

När ett projekt genomförs har uppdragsgivarna vissa förväntningar på utfallet av projektet. I vilken omfattning har syftet genomförts och i vilken omfattning har målet uppnåtts? Ett utvärderingsarbete kräver därför att data om projektet samlas in på ett systemetiskt sätt samt att dessa data bearbetas, analyseras och redovisas enligt det som avsågs med projektet. Valet av utvärderingsmetod ska därför vara väl anpassat till vad undersökningen ska besvara enligt syftet och uppsatta mål. Våra metodval avsåg att leda till att kunna återge och kontrollera om dessa mål har uppfyllts (Ekholm & Lander, 1993). Sveriges Byggindustriers mål med projektet var att skapa modeller och arbetssätt för att öka medvetenheten om hälsa och livsstilsfrågor hos eleverna på gymnasieskolornas Byggprogram. För att nå detta mål hade projektledningen tillsammans med friskvårdsansvariga på de tre involverade byggföretagen utvecklat kursmateriel inom området. Denna materiel har prövats på några utvalda gymnasier med byggprogram. Skolorna fungerar som referensskolor. Både lärare och elever har varit involverade i projektet när aktiviteter och information enligt kursmaterialet genomfördes. För att undersöka hur väl målen uppfyllts har därför både elever och lärare fått besvara enkäter som berör studiemateriel och aktiviteter i skolan.

I den andra delen av utvärderingen av projektet intervjuades de friskvårdsansvariga på tre stora byggföretag. Intervjuerna behandlade hur de friskvårdsansvariga upplevde och tänkte kring projektets arbetsmaterial. Med den kvalitativa intervjun försöker man täcka frågor som rör såväl det faktiska planet när det gäller materielen som att förstå hur den intervjuade förhåller sig till centrala teman i detta undervisningsmaterial (Kvale, 1997). Om en kvantitativ studie vill ge generella svar på fördelningar av attityder och värderingar och samband mellan bakgrundsvariabler och mätvariabler inom en population så söker en kvalitativ metod svar på hur respondenterna känner eller tänker kring frågeställningar som är aktuella i projektet. Svar

kan innebära exempelvis: Vad är det som är så bra med materialet? I detta fall kommer uttalandena från respondenterna att resultera i beskrivningar av materialets inneboende kvalitet. Nedan följer nu en ingående beskrivning först av den kvantitativa utvärderingen och sedan av den kvalitativa delen av utvärderingen.

Design för utvärderingens kvantitativa del

Syfte och mål med projektet

Som tidigare nämnts är syftet med projektet Aktiv Byggare att öka medvetenheten om hälsa och livsstilsfrågor och belysa dess koppling till yrkeslivet. Syftet är att minska antalet framtida arbetssjukdomar och skapa bättre förutsättningar för ett hälsosammare liv. Genom studier och praktiska aktiviteter skall eleverna bli uppmärksammade på vikten av att förstå hur kroppen skall vårdas och underhållas för att ge möjlighet till ett långt och friskt arbetsliv. Projektet syftar särskilt mot att belysa betydelsen av attityder till matvanor och attityder till motion och träning.

Målet är, som också tidigare nämnts att skapa modeller och arbetssätt för att öka medvetenheten om hälsa och livsstilsfrågor hos eleverna på gymnasieskolornas byggprogram. Nya läromedel och nya aktiviteter i skolan och på byggarbetsplatser, skall öppna dörrar för elever att förstå, träna och lära hur de skall ta hand om sin kropp för att inte belastningsskador skall uppkomma och för att byggare skall må bättre både fysiskt och psykiskt. På längre sikt är målet att mer, i utbildningen av byggare på gymnasiets byggprogram, rikta intresset mot utbildningsaktiviteter som syftar till att skapa bättre förutsättningar för ett hälsosammare liv som gör att byggare orkar arbeta fram till pensionsåldern.

Utvärderingens syfte å sin sida blir då att finna svar på i vilken omfattning projektet Aktiv Byggare har genomfört syftet och uppnått målen.

Aktiviteter i projektet

I projektet ingår en lång rad olika aktiviteter men här i utvärderingen kommer vi i första hand att rikta uppmärksamheten mot undervisningen på gymnasiets byggprogram och de läromedel som Sveriges Byggindustrier låtit utveckla. Ett omfattande paket av läromedel har utvecklats och dessa läromedels namn och huvudsakliga inriktning har nämnts tidigare i denna rapport.

Undervisningen på gymnasiets byggprogram har varit ett centralt intresseområde för projektet. Den nämnda studiematerielen har använts i stor omfattning på fem gymnasieskolor i Sverige, referensskolorna. Lärarna med koppling till byggprogrammet på dessa skolor har fått möjlighet till utbildning. Generellt har de fem gymnasieskolorna varit objekt för studiebesök, tester och utprovning av studiematerielen. Under projekttiden har resultat och materiel kontinuerligt spridits även till andra gymnasieskolor med byggprogram.

Metod

I denna utvärdering vill vi nu se på vilket sätt och i vilken omfattning elever och lärare finner studiematerielen användbar för sitt ändamål och på vilket sätt arbetet i projektet påverkat eleverna på byggprogrammet på de fem gymnasieskolorna. Då den kunskap som vi söker kring projektet skall användas för att på en generell nivå se projektets effekter på målgruppen

och vidare användas som underlag för beslut om projektets framtida utveckling kommer utvärderingen i det här avseendet att ske med en kvantitativ metod som kan ge generella svar.

Två enkäter har utvecklats. En som är riktad mot elever och en som är riktad mot lärare. För att kunna mäta förändringar i elevers uppfattningar och attityder har enkäterna utformats så att de även kan besvaras av elever som inte deltagit i Aktiv Byggare. Genom att låta fyra gymnasieskolor med byggprogrammet, men som ej deltagit i projektet Aktiv Byggare, besvara enkäten har vi möjlighet att se skillnader i de mätta egenskaperna hos de två grupperna av elever.

Enkäterna består av ett antal item där ett item kan utgöras av en fråga eller ett påstående. Eleverna får ge respons på en 4-gradig likertskala. Frågor eller påstående görs varierande positivt och negativt för att respondenterna inte skall falla in i ett generellt svarsmönster som starkt skulle försämra reliabilitet och validitet i utvärderingen. Elevenkäten omfattar något över 100 item. Lärarenkäten omfattar ca 40 item.

Populationen utgöres av elever och lärare på gymnasiets byggprogram. Samplet består av de fem gymnasieskolor som deltagit som referensskolor i projektet Aktiv Byggare och fyra gymnasieskolor som ej deltagit i projektet. Skolorna kommer att tillsammans omfatta ca 600 elever men att nå alla dessa elever med enkäten är ej möjligt då i stort sett alltid någon del av skolans elever befinner sig på praktik och ej är nåbara genom skolans vanliga kanaler. Samplet omfattar ungefär samma antal elever som deltagit och elever som ej deltagit i projektet Aktiv Byggare.

Efter att enkäterna har genomgått ett pilottest och deras slutliga utformning fastställts i samarbete med Sveriges Byggindustrier har besvarandet av enkäterna genomförts. Enkäterna har distribuerats till de olika skolorna med post eller genom personliga besök. Skolorna har sedan själva administrerat enkäternas besvarande och återsänt dem till Karlstads universitet eller i vissa fall har personer som arbetat med utvärderingen hämtat enkäterna vid den aktuella skolan. Data från enkäterna har överförts till statistiska beräkningsprogram.

En lång rad av analyser har genomförts. Grupper av item har använts för att skapa så kallande indexvariabler. För att försäkra att indexvariabeln har god reliabilitet och att de olika item mäter i ”samma riktning” har olika statistiska metoder använts såsom korrelationsanalys, klusteranalys och Cronbachs alpha. Validiteten har stärkts med pilottester och genom att frågor ställts ömsom positivt ömsom negativt. Inget neutralt svarsalternativ har erbjudits då detta många gånger används för att från respondentens sida undvika besväret med att ta ställning i en fråga. Också för att stärka reliabilitet och validitet har flera kriterier använts för att mäta en företeelse. Exempelvis om vi vill veta i vilken omfattning eleverna upplever att de vill ta till sig kunskap om, och behovet av, att äta rätt och bra mat har en kaskad av item använts för att mäta indikatorer som kan vara mått på vilja och behov i de nämnda företeelserna. Här följer några exempel på item riktade till eleverna i detta frågeområde.

> Att äta rätt mat och träna är särskilt viktigt om man är byggare
> Kunskaper som berör arbetsmiljö och hälsofrågor är meningslösa
> Jag behöver kännedom om vad och hur jag bör äta för att klara min fortsatta yrkesutbildning

Eleverna kan sedan ge respons på en 4-gradig skala med svarsalternativen Stämmer mycket bra, Stämmer ganska bra, Stämmer ganska dåligt, Stämmer mycket dåligt. När man ser

enkätfrågor som är ryckta ur sitt sammanhang kan de ofta upplevas naiva och svaren på dem kan tyckas sakna informationsvärde men genom att hantera dem med bra analysmetoder kan mycket intressant kunskap komma fram.

Resultat och analys av elevenkäten

Bortfall

Bortfallet av elever är begränsat genom att i de klasser som kunnat nås förekommer i princip inget externbortfall. Med detta menas att ingen elev har vägrat att svara eller har lämnat fram en helt blank enkät. Interbortfallet är av storleksordning 1 %. Ett bortfall förekommer och det beror på det inte alltid varit möjligt att nå samtliga årskurser på en skola då vanligtvis någon årskurs har befunnit sig på praktik. Eleverna har ej befunnit sig på skolan utan varit ute på byggen.

Elevgruppens fördelning på några bakgrundsfaktorer

Efter att vi fått tillbaka de utlämnade enkäterna fann vi att 388 elever har besvarat enkäten. Som tidigare nämnts har nio skolor deltagit i undersökningen. Skolorna har numrerats från 1 till 9 där skolor med nummer 1 – 4 är skolor som inte arbetat med studiemateriel från Aktiv Byggare och skolor med nummer 5 – 9 har i olika omfattning arbetat med den studiemateriel som utvecklats av Sveriges Byggindustrier inom projektet Aktiv Byggare. Fördelningen av elever på skolor och årskurser framgår av tabell 1.

Tabell 1: Fördelning av elever på årskurs i de nio gymnasieskolorna. Skola 5 – 9 har deltagit i projektet Aktiv Byggare.

	Gymnasieskola									Totalt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Årskurs 1	31	16	0	0	27	25	18	30	0	147
Årskurs 2	36	0	0	52	21	11	0	0	35	155
Årskurs 3	30	12	7	25	1	0	9	0	0	84
Totalt	97	28	7	77	49	36	27	30	35	386

I tabellen ovan finns 386 elever. Två elever har inte angett i vilken årskurs de studerar och kommer därför att i sammanhang med årskursangivelse betraktas som sysmissar (förlorade case).

I tabell 2 framgår hur många elever som studerar på skolor som deltagit i projektet Aktiv Byggare. Att fråga elever om de deltagit i projektet eller ej är ofta inte meningsfullt då elever har svårt att erinra sig studiematerielens namn eller dess författare. Av denna orsak använder vi skolorna för att separera eleverna, ej deras utsagor om de arbetat med Aktiv Byggare eller ej.

Tabell 2: Fördelning av elever som använt sig av materiel från Aktiv Byggare och elever som ej använt denna studiemateriel

	Frekvens	Procent
Ej "Aktiv Byggare"	209	53,9
"Aktiv Byggare"	179	46,1
Total	388	100

Av data framgår att sammanlagt 30 kvinnor deltar i utbildningen till byggare på de 9 skolorna. Fördelningen på olika skolor framgår av tabell 3:

Tabell 3: Könsfördelning på de olika deltagande gymnasieskolorna

	Gymnasieskola									Totalt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Man	90	27	7	65	45	33	27	27	33	354
Kvinna	7	1	0	10	4	2	1	3	2	30
Totalt	97	28	7	75	49	35	28	30	35	384

Av de deltagande byggeleverna har 90 % valt byggprogrammet i första hand och fördelning mellan olika inriktningar i utbildningen framgår av tabell 4. Elever i årskurs 1 har i ytterst få fall angett inriktning av utbildning.

Tabell 4: Fördelning av elevernas utbildning i olika inriktningar

	Inriktning					Totalt
	Plåtslageri	Måleri	Husbyggnad	Anläggning	Murning och plattsättning	
Man	19	28	210	13	5	275
Kvinna	0	12	6	3	2	23
Total	19	40	216	16	7	298

Elevernas attityder till ett hälsosammare liv som byggare

Enkätens omfattning ger möjlighet att analysera elevernas attityd till åtgärder och aktiviteter som har till mål att minska arbetsskador och skapa bättre förutsättningar för ett hälsosammare liv.

En grupp av item eller enkätfrågor avser att mäta intresse och vilja hos eleverna att lära om åtgärder för ett ”långt liv” som byggare. Här finns möjligheten att analysera varje enskild item men vi kan också slå samman item som mäter i samma riktning och därvid göra tolkningen enklare. Här kommer vi att skapa ett antal indexvariabler som utgör summan av en grupp item. Vi kommer också att presentera resultatet av enskilda item som visar sig ha ett särskilt intresse.

En analys visar att en grupp om 10 item/enkätfrågor mäter i samma riktning. Ett item kan också vara ett påstående eller en fråga. Exempel på några av dessa frågor/påståenden finns nedan. De enkätfrågor som ingår i indexet har numren 1, 2, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 15. Här nedan har vi angett några av dem. Se vidare enkäten som finns som bilaga.

1. Att äta rätt och träna är viktigt
2. Viktigt att ha kunskaper om livsstil
5. Jag behöver kännedom om vad och hur jag bör äta
6. Jag behöver kännedom om hur jag skall träna
8. Kunskap i arbetsmiljö- och hälsofrågor är bra inför kommande yrkesliv

Data från frågorna och påståendena korrelerar väl och i en klusteranalys grupperar sig frågorna tidigt. Cronbachs alpha är 0,766 vilket betyder god reliabilitet för gruppen av item.

Då vi skapar indexet som summan av de nämnda itemen får vi en variabel med den fördelning som figur 1 visar. Vi kallar variabeln för ”Viktigt” och bedömer att den mäter elevernas insikt om behovet att lära sig hur man förhåller sig för att leva ett hälsosamt liv som byggare vilket då kan komma att innebära mindre arbetsskador.

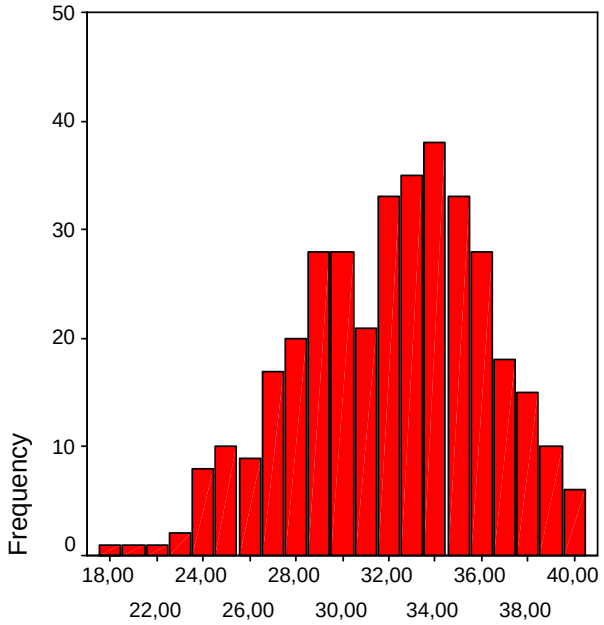

Figur 1: Fördelning i variabeln ”Viktigt”. Högt värde i variabeln betyder att eleven anser och har insikten att det är viktigt att vara rädd om sin kropp för att minska arbetsskador och ge förutsättningar för ett hälsosammare liv.

Då hela enkäten bygger på en 4-gradig skala kan det underlätta att tolka resultatet om ovanstående fördelning omformas till en 4-gradig skala. Fördelningen blir då som figur 2 visar.

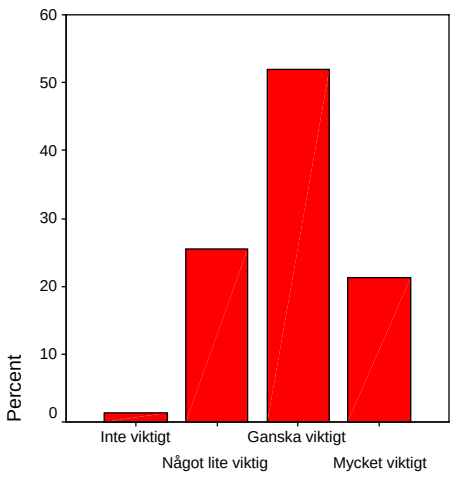

Figur 2: Fördelning i variabeln ”Viktigt” uppdelad i en 4-gradig skala. Variabeln mäter attityden till frågan om det är viktigt att vara rädd om sin kropp för att minska arbetsskador och ge förutsättningar för ett hälsosammare liv.

Undersöker vi nu skillnaden mellan de grupper av elever som arbetat med projektet Aktiv Byggare och de elever som inte deltagit i projektet finner vi skillnaderna mellan grupperna genom att betrakta korstabellen, tabell 6, och figur 3.

Tabell 6: Fördelning i variabeln ”Viktigt”, uppdelad på fyra grupper, där skillnader mellan de elever som inte deltagit och de som har deltagit i Aktiv Byggare framgår

			"Viktigt" i fyra grupper				Totalt
			Inte viktigt	Något lite viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt	
Delt. i Aktiv Bygg.	Nej	Antal elever	4	66	102	26	198
		Förväntat antal elever	2,7	50,3	102,8	42,1	198
		Fördelning	2%	33%	52%	13%	100%
	Ja	Antal elever	1	26	86	51	164
		Förväntat antal elever	2,3	41,7	85,2	34,9	164
		Fördelning	1%	16%	52%	31%	100%
Totalt		Antal elever	5	92	188	77	362
		Förväntat antal elever	5,0	92,0	188,0	77,0	362
		Fördelning	1%	25%	52%	21%	100%

Tabell 6 visar verklig fördelning och förväntad fördelning om grupperna av elever skulle ha ägt samma värderingar i variabeln ”Viktigt”. Vi kan bl.a. se att 31% av eleverna som deltagit i Aktiv Byggare anser att det är Mycket viktigt medan 13% av de som ej deltagit i projektet anser ”Mycket viktigt”. På motsvarande sätt finner vi att 16% av eleverna som deltagit i Aktiv Byggare anser att det är Något lite viktigt medan 33% av de som ej deltagit i projektet anser att det är Något lite viktigt. Figur 3 beskriver samma sak. Skillnaderna beror ej på slumpen vilket betyder att det finns en signifikant skillnad i uppfattning mellan de som deltagit i projektet Aktiv Byggare och de som inte deltagit i projektet.

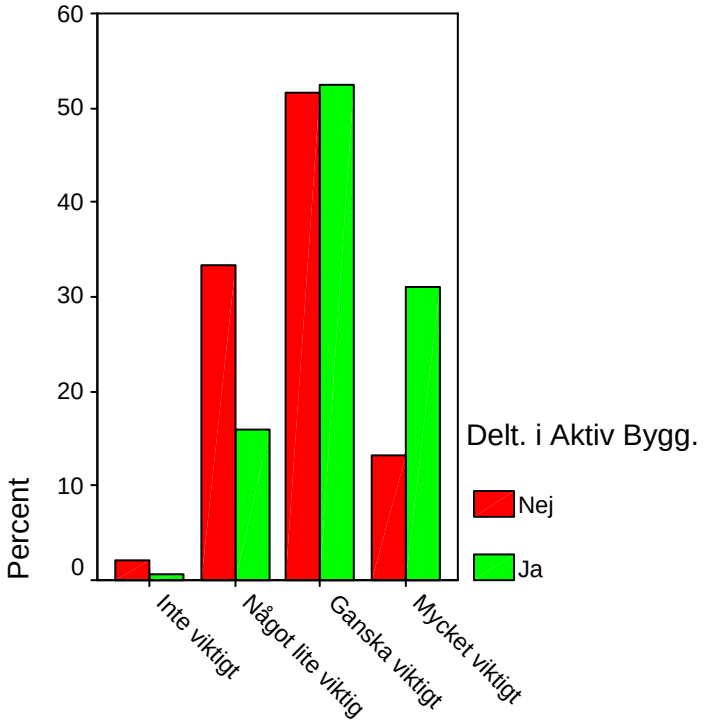

Figur 3: Skillnader i variabeln ”Viktigt” mellan elever som deltagit och elever som inte deltagit i projektet Aktiv Byggare. Variabeln mäter attityden till och intresset av att lära sig hur man som byggare skall minska arbetsskador och skapa ett hälsosammare liv.

Nästa fråga som är intressant att få svar på är om det finns andra bakgrundsfaktorer än deltagit respektive ej deltagit i projektet Aktiv Byggare. Samvarierar kön eller årskurs med variabeln ”Viktigt”?

En analys med avseende på årskurs visar att värdet i variabeln minskar när årskursen blir högre. Elever i årskurs 3 är mindre intresserade av frågorna som ingår i ”Viktigt” än vad elever är som går i årskurs 1. Se figur 4. Denna figur använder sig av ett lådagram eller en boxplot där deltagarna i gruppen, i det här fallet årskursen, är uppdelad i fyra delgrupper. Den vågräta linjen över ”lådan” är gruppens median. Mellan medianen och ”lådans” övre kant befinner sig 25% av gruppen, mellan ”lådans” övre kant och den lodräta linjen som avlutas med ett kort vågrätt streck finns också 25% av gruppen. På motsvarande sätt fungerar områden under medianlinjen på ”lådan”.

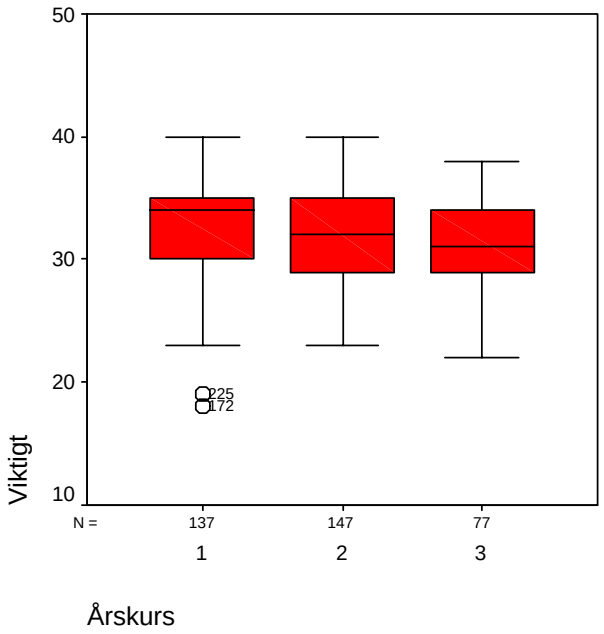

Figur 4: Fördelning i variabeln ”Viktigt” som funktion av årskurs. Vi ser att värdet i variabeln minskar då årskursen ökar. De små cirklarna vid årskurs 1 i diagrammet anger så kallade utliggare. Dessa avviker så starkt från övriga i boxen att diagrammet skulle förlora sin informationskraft om de fick delta inom boxen.

Här ställer man sig ganska naturligt frågan om fördelningen i variabeln är lika för dem som deltagit och för dem som inte deltagit i Aktiv Byggare. Genom att dela upp varje box på deltagit och inte deltagit kan vi få en uppfattning om detta. Se figur 5. Vi kan se att det är förhållandevis få elever (nio) som ingår i gruppen årskurs 3 och deltagit i Aktiv Byggare. Som tidigare nämnts beror sådana skevheter i data på att hela årskurser befann sig ute på praktik vid mättillfället och ej fanns tillgängliga på skolan. Vad som går att utläsa från figuren är att en skillnad finns mellan grupperna deltagit och inte deltagit i Aktiv Byggare. Differensen är störst i årskurs 1 för att minska när eleverna vandrar genom sin utbildning. Skillnaderna i årskurs 1 och 2 är signifikanta. Resultatet beror alltså ej på slumpen. I årskurs 3 innehåller samplet för få elever från gruppen som deltagit i Aktiv Byggare.

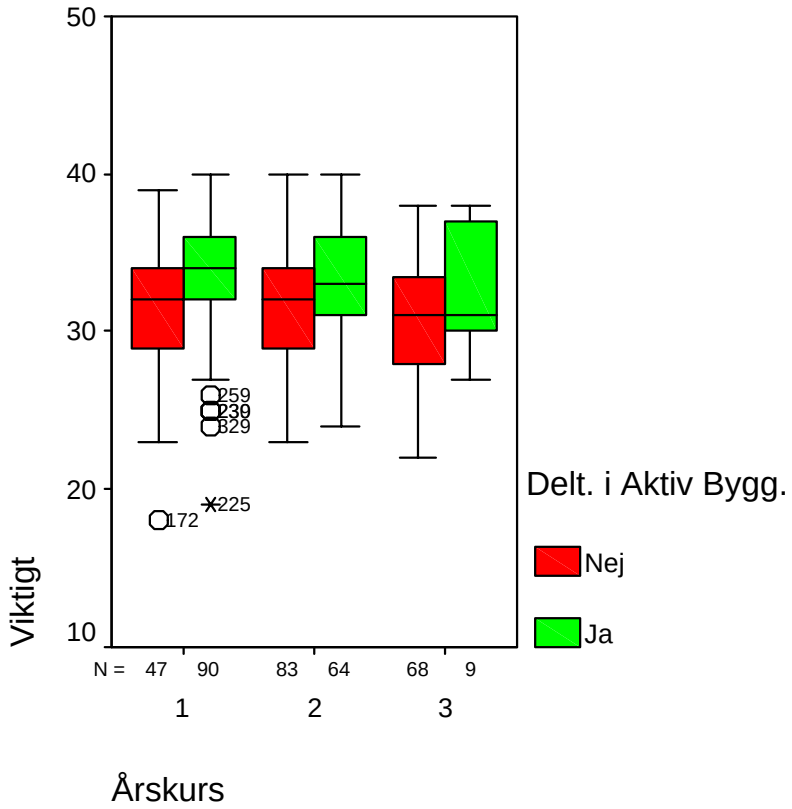

Figur 5: Fördelning i variabeln ”Viktigt” som funktion av årskurs och huruvida eleverna har deltagit i projektet Aktiv Byggare. Skillnaderna mellan de två grupperna är störst för årskurs 1 samtidigt ser vi tendensen till minskat intresse för det aktuella frågeområdet när årskursen ökar.

I undersökningen ingår 30 kvinnor. Finns det några skillnader mellan män och kvinnor i variabeln ”Viktigt”? Vi finner inga betydande skillnader mellan män och kvinnor i variabeln. Se figur 6.

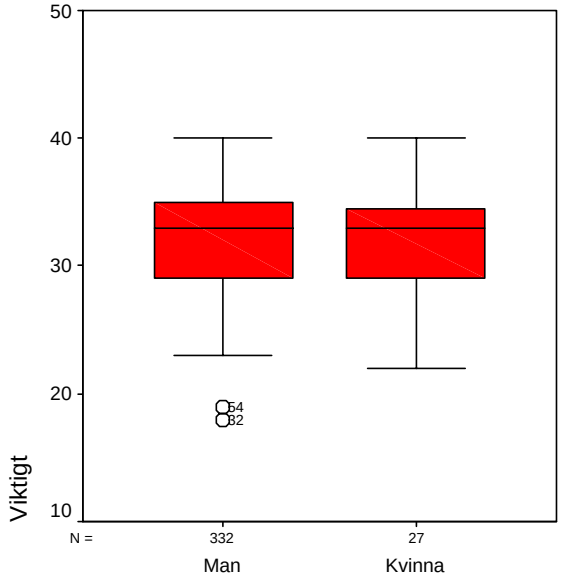

Figur 6: Inga betydande skillnader finns mellan män och kvinnor i variabeln ”Viktigt”

Slutligen en analys av skillnader mellan skolor som ytterligare kan fördjupa vår kunskap om variabeln ”Viktigt”. Vi ser en tydlig skillnad mellan skolor med nummer 1 – 4, som är skolor

som inte deltagit i projektet Aktiv Byggare, och skolor 5 – 9, som är skolor som deltagit i projektet. Skillnaderna är så stora att de inta kan sägas bero på slumpen.

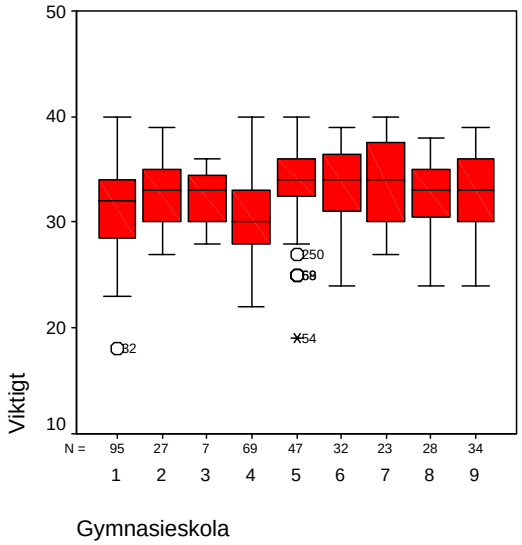

Figur 7: Fördelning i variabeln ”Viktigt” i relation till de nio gymnasieskolorna som deltar i utvärderingen. Skolorna 1 – 4 deltar ej i projektet och skolorna 5 – 9 följaktligen deltar i projektet Aktiv Byggare.

Elevernas inställning till skola och arbete

Inom projektet finns studiemateriel som har som mål att få eleverna, de blivande byggarna, att reflektera över frågor som punktlighet, planering av arbetet, målinriktning, näringslära och mer kan nämnas. I en variabel ”Attityd” vill vi se om vi kan finna skillnader mellan grupper i variabeln.

Variabeln består av summan av enkätfrågorna 37, 44, 45, 46 och 47.

37. Att äta regelbundet och rätt mat kan göra dagen säkrare
44. Vad tycker du om att uppnå bra skolresultat
45. Att komma i tid att vara punktlig är för mig ….
46. Hur uppfattar du betydelsen av att planera ditt arbete och ditt liv
47. Att använda hörselskydd, andningsskydd eller/och annan skyddsutrustning är …..

De fem enkätfrågorna visar sig korrelera väl inbördes och de bildar en egen grupp i en klusteranalys samtidigt som de visar god reliabilitet i ett test med Cronbachs alpha.

Eleverna får ge respons på en 4-gradig skala som går från Oviktigt till Mycket viktigt eller Instämmer inte alls till Instämmer helt. De enkätfrågor som ingår i variabeln ”Attityd” framgår av sammanställningen ovan. Vi anser att variabeln mäter viljan att följa regler och beteenden som kan anses öka säkerheten på en byggarbetsplats.

Fördelningen i variabeln framgår av figur 8.

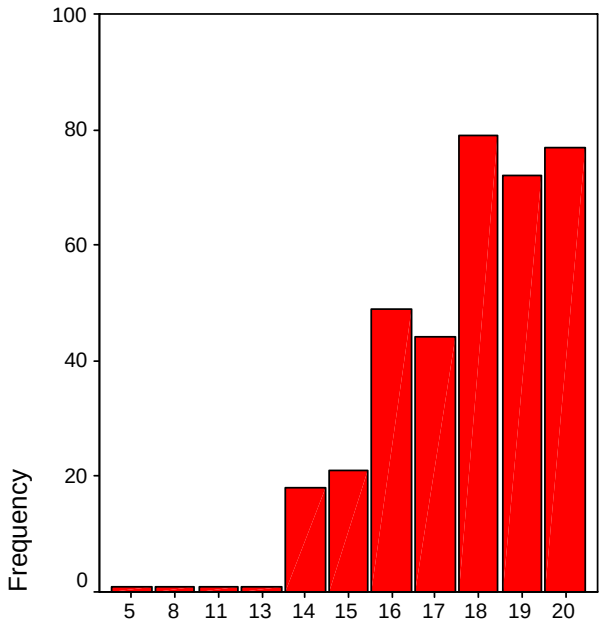

Figur 8: Fördelning i variabeln ”Attityd”

Variabeln omformas så att den innehåller fyra möjliga utfall. Se figur 9.

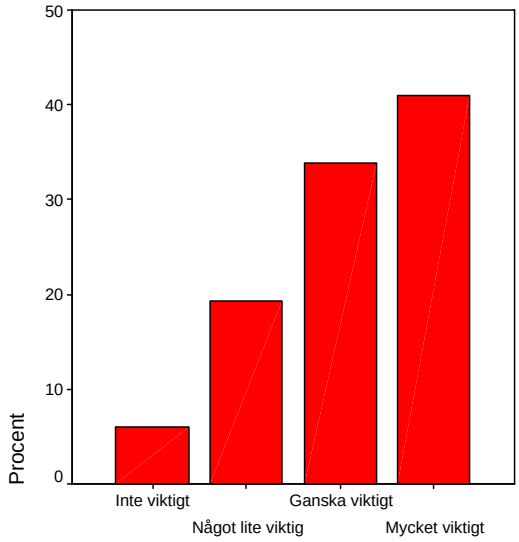

Figur 9: Variabeln ”Attityd” uppdelad på fyra grupper

När vi undersöker hur olika grupperingar skiljer sig åt i variabeln finner vi att den enda gruppering som på ett betydelsefullt sätt separerar grupperna med olika uppfattningar är om eleverna deltagit eller inte deltagit i Aktiv Byggare. Inte vare sig kön eller årskurs visar skillnader som inte kan förklaras med slumpen.

I figur 10 kan vi se skillnaden mellan grupperna deltagit och inte deltagit i Aktiv Byggare.

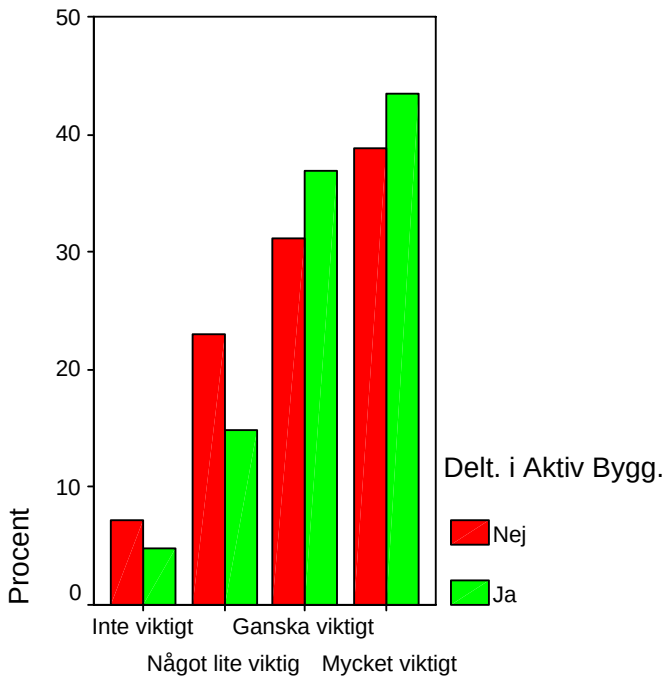

Figur 10: Skillnaden mellan grupperna skolor som deltagit och som inte deltagit i projektet Aktiv Byggare är signifikant. I en högre omfattning anser elever som deltagit i Aktiv Byggare att det är viktigt att ta till sig attityder som gör arbetet som byggare säkrare.

Aktiviteter under studierna

Vi kan konstatera att det råder en betydelsefull skillnad mellan elevgrupper i viljan att ta till sig kunskaper som kan minska arbetsskador och kan skapa en bättre förutsättning för ett hälsosammare liv som byggare. Elever som deltagit i Aktiv Byggare visar en större insikt i betydelsen av attityder till företeelser som punktlighet, att äta rätt mat och till träning.

Ett antal item är avsedda att mäta elevernas uppfattningar om aktiveter under studierna, såsom lärarnas engagemang, arbetssätt under lektioner och praktik samt andra förhållanden under studierna. Här nedan följer en analys av några av dessa item.

En enkätfråga utgöres av påståendet ”Vi har haft för mycket texter att läsa i arbetsmiljö- och hälsofrågor.” Eleverna får ta ställning till i vilken omfattning påståendet stämmer med deras egen uppfattning. Figur 11 visar fördelningen i variabeln så att skillnaden mellan elever som deltagit i Aktiv Byggare och de som ej deltagit i Aktiv Byggare framgår. Av figuren framgår att elever som deltagit i Aktiv Byggare i större omfattning läst kurslitteratur än elever som ej deltagit i Aktiv Byggare. Att eleverna menar att det är för mycket litteratur att läsa kanske mer kan ses som en sund reaktion hos eleverna än att arbetsformerna har varit mindre bra. Skillnaderna är så stora att de ej kan skyllas på slumpen.

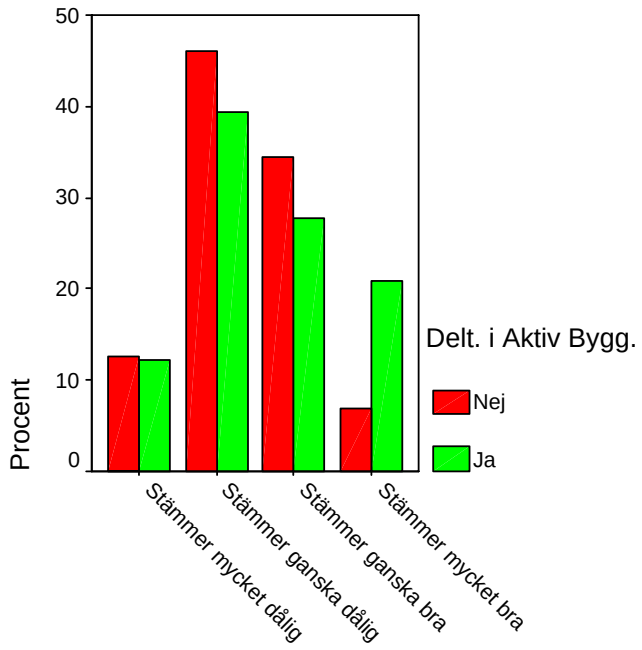

Figur 11: Skillnader i uppfattning i en enkätfråga som utgör ett påstående ”Vi har haft för mycket texter att läsa i arbetsmiljö- och hälsofrågor.” Den observerade skillnaden är betydelsefull.

Ett annat item har formulerats för att finna i vilken omfattning eleverna uppfattar att de arbetar med arbetsmiljö- och hälsofrågor. Itemet/enkätfrågan har formulerats ”Hur ofta arbetar du och dina kamrater med arbetsmiljö- och hälsofrågor?” Figur 12 visar fördelningen av svar på frågan. På fråga 16 framgår också att eleverna i Aktiv Byggare tycker mer än icke Aktiv Byggare att ämnesområdet är komplicerat. Vi kan se att eleverna i Aktiv Byggare upplever att de oftare arbetar med hälsofrågor och upplever dem mer komplicerade än elever som ej deltagit i Aktiv Byggare.

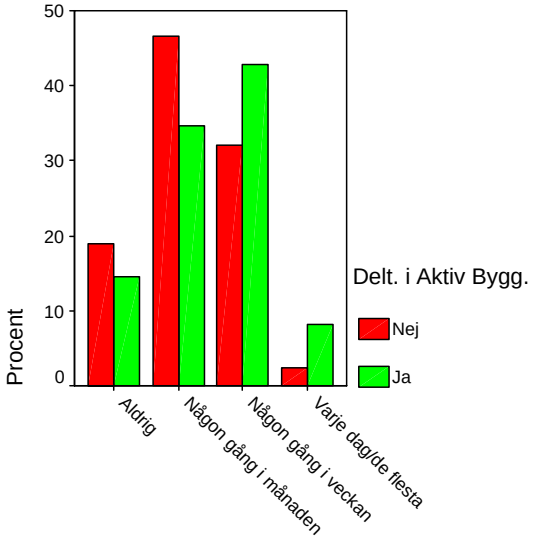

Figur 12: Skillnader i uppfattning i en enkätfråga formulerad ”Hur ofta arbetar du och dina kamrater med arbetsmiljö- och hälsofrågor?” Den observerade skillnaden är betydelsefull.

Det finns många möjligheter att belysa hur elever har ställt sig till olika item. Några av itemen och deras fördelning med avseende skolor som ”Deltagit” och skolor som ”Ej deltagit” visas i figur 13. Itemens utformning framgår nedan.

1. Det är för lite tid avsatt för arbetsmiljö- och hälsofrågor
2. Jag är intresserad av arbetsmiljö- och hälsofrågor
3. Arbetsmiljö- och hälsofrågor är viktigt för byggare
4. Kunskap om arbetsmiljö- och hälsa behövs för mina fortsatta studier
5. Arbetsmiljö- och hälsofrågor är svåra att förstå

Genom att räkna om data från ett item till zscore eller standardpoäng, det vill säga omforma medelvärdet till 0 och standardavvikelsen till 1, kan man genom att beräkna medelvärdet för gruppen ”Ej deltagit” och gruppen ”Deltagit” jämföra grupperna och så att säga sätta resultatet under lupp och göra en jämförelse. I figur 13 kan vi se hur de två grupperna förhåller sig i relation till medelvärdet som är 0. Då medelvärdet för hela samplet är 0 saknar stapeln, som representerar medelvärdet för hela samplet, längd och är alltså ej synlig. Skillnaderna som vi kan observera mellan de två grupperna av elever är så stora att de inte kan skyllas på slumpen för variablerna som är numrerade 2 – 5. Det första itemet i sammanställningen ovan har lydelsen ”Det är för lite tid avsatt för arbetsmiljö- och hälsofrågor”. Där vi kan se att skillnaden är minst mellan grupperna och det visar sig också att skillnaden ej är signifikant. Högt värde innebär att eleverna instämmer mer, lågt värde – tvärt om.

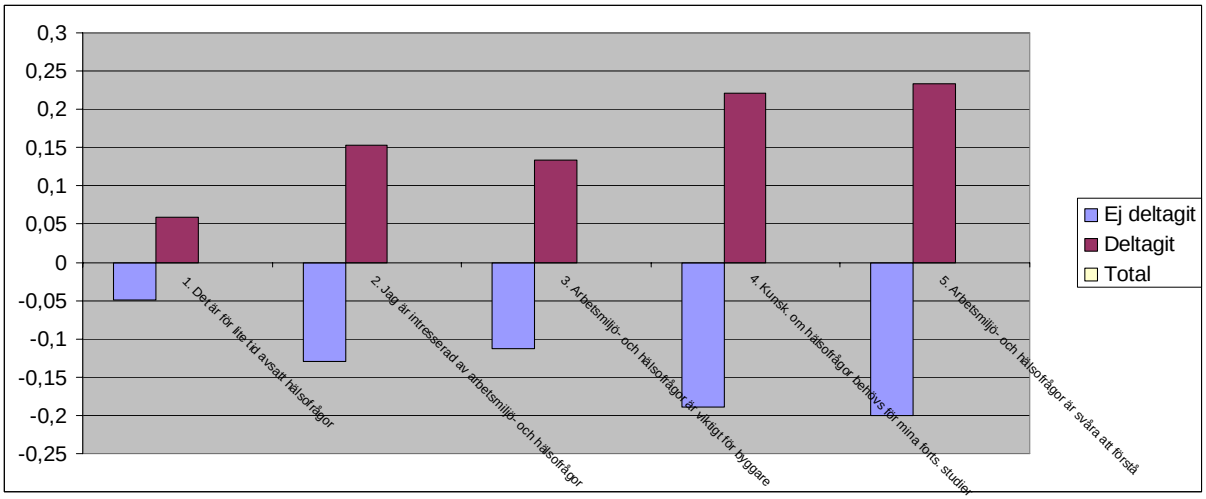

Figur 13: Det totala medelvärdet för fem item har omräknats till 0. För vardera gruppen ”Deltagit” respektive ”Ej deltagit” i projektet Aktiv Byggare har medelvärdet beräknats. Vi kan i figuren avläsa gruppernas medelvärde och se skillnaden mellan grupperna. Skillnaderna är signifikanta för de fyra itemen med numren 2 – 5.

I vilken omfattning möter elever frågor som berör arbetsmiljö- och hälsa i läroämnet Idrott och Hälsa? En enkätfråga är formulerad för att finna svar. Av figur 14 framgår att skillnaderna mellan elever som tillhör gruppen som arbetat med Aktiv Byggare i avsevärt större omfattning har mött arbetsmiljö- och hälsofrågor i läroämnet Idrott och Hälsa än elever som ej varit deltagare i projektet Aktiv Byggare. Enkätfrågan är formulerad som ett påstående där eleverna får ta ställning efter en 4-gradig skala. ”I ämnet Idrott och Hälsa möter vi samma frågor som i arbetsmiljö- och hälsofrågor inom byggämnet.” Figur 14 visar skillnaden mellan grupperna.

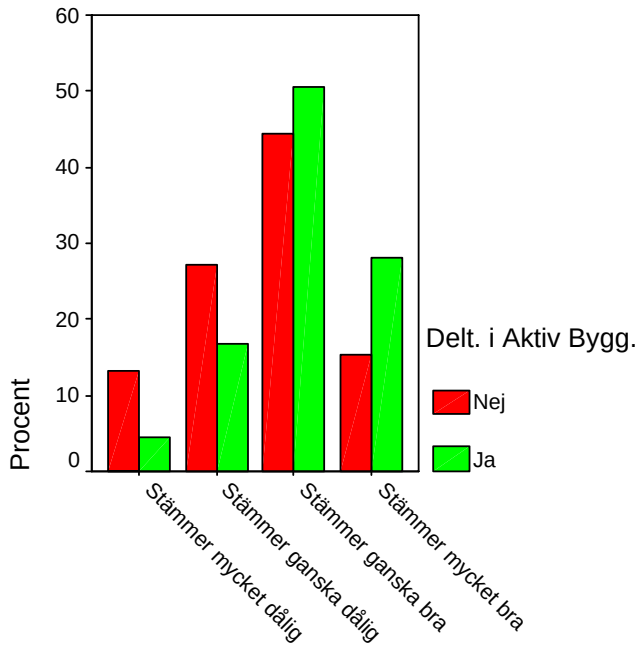

Figur 14: Enkätfrågan, formulerad som ett påstående som eleverna får ta ställning lyder: ”I ämnet Idrott och Hälsa möter vi samma frågor som i arbetsmiljö- och hälsofrågor inom byggämnet.” En tydlig inte försumbar skillnad råder mellan grupperna av elever.

Hur ofta möter byggelever andra lärare i samband lektioner som berör arbetsmiljö- och hälsofrågor? På denna fråga visar det sig att elever som studerar på skolor som deltar i Aktiv Byggare oftare möter andra lärare i samband med nämnda lektioner. Elever i projektet Aktiv Byggare har bl.a. mött hemkunskapslärare för att arbeta med matlådans innehåll. Se figur 15.

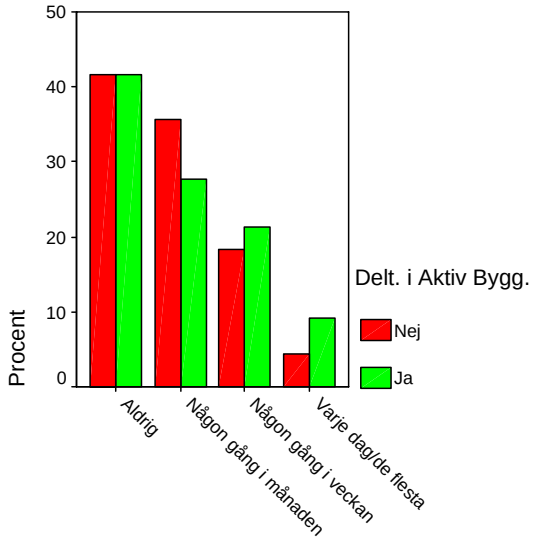

Figur 15: Elever från Aktiv Byggare skolor möter oftare lärare som ej är bygglärare i samband med lektioner som berör hälsofrågor.

Elever som går på skolor som deltar i Aktiv Byggare värmer oftare upp till musik innan dagens arbete startar. Figur 16 visar fördelningen av svar på frågan: ”Hur ofta händer det att du värmer upp med musik inför ett arbetspass?”

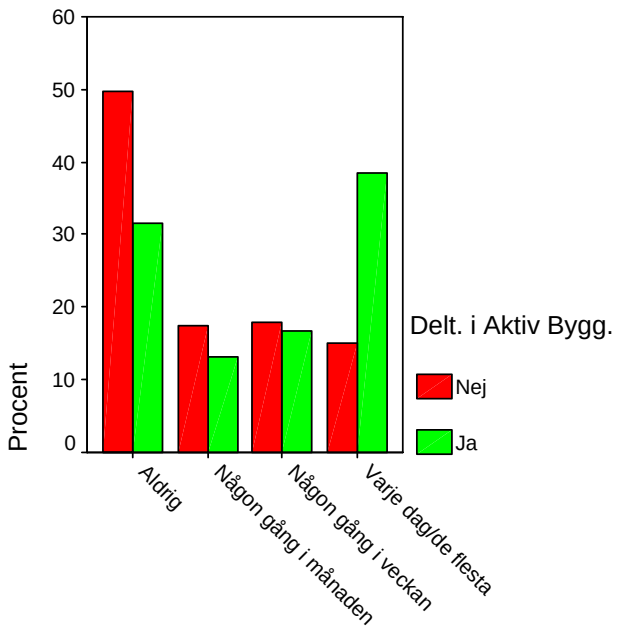

Figur 16: Hur ofta händer det att du värmer upp med musik inför ett arbetspass? Skillnader mellan elever som deltar respektive inte deltar i Aktiv Byggare.

Slutligen kan det vara intressant att se om det finns några påtagliga eller tydliga skillnader mellan arbetssätt på de skolor som deltagit i Aktiv Byggare och de som inte deltagit i projektet. I enkäten finns frågorna 17 – 22 som är avsedda att mäta vissa faktorer eller aktiviteter under skoldagen. Två av enkätfrågorna, 19 och 20, visar stor skillnad mellan elevgrupperna som deltagit och de som inte deltagit i projektet Aktiv Byggare.

19. Lärarna och eleverna diskuterar tillsammans
20. Eleverna arbetar i grupper

Skillnaderna mellan grupperna är sådana att eleverna som deltagit i Aktiv Byggare anser att de mer diskuterar tillsammans med sina lärare och att de mer arbetar i grupp. Se figur 17.

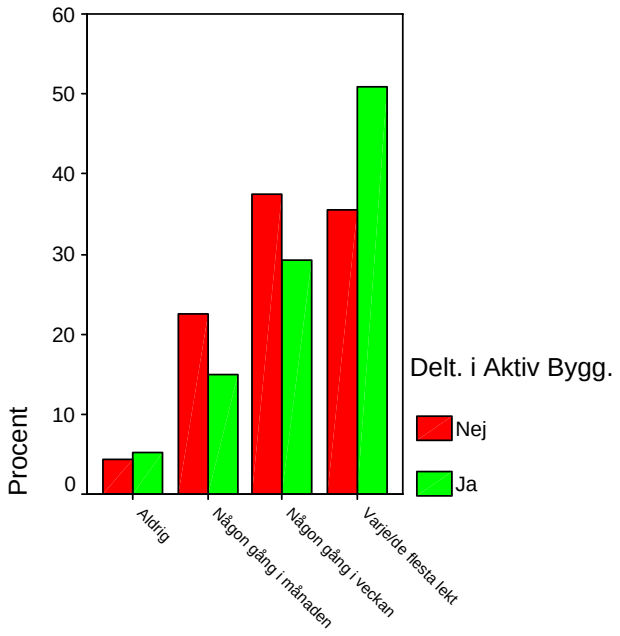

Figur 17: ”Lärarna och eleverna diskuterar tillsammans”. Vi ser att lärarna mer diskuterar med sina elever i de skolor som deltagit i projektet Aktiv Byggare än eleverna som ej deltagit i Aktiv Byggare.

När vi frågar eleverna om grupparbete visar det sig att eleverna som har deltagit i Aktiv Byggare mer har ägnat sig åt grupparbete än de som ej deltagit i Aktiv Byggare.

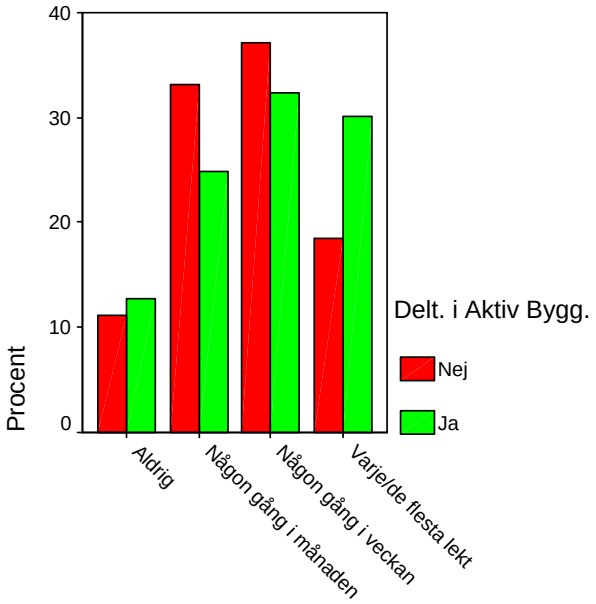

Figur 18: ”Eleverna arbetar i grupp” Ur figuren framgår att eleverna uppfattar det som att det förekommer mer grupparbete bland eleverna som deltar i projektet Aktiv Byggare än bland elever som ej deltar i Aktiv Byggare.

Slutsats av elevenkäten

När vi betraktar analysen av enkätsvaren finner vi att det finns två områden som visar olikheter bland elevgrupperna som deltagit och de som inte deltagit i Aktiv Byggare. Det ena området gäller uppfattningar om vikten av att förstå och viljan att förstå och lära sig vilket beteende som skapar förutsättningar för ett hälsosammare liv. Vi ser att skillnaden mellan grupperna är tydlig och att den inte kan skyllas på slumpen. Enklast uttrycker man detta som att det finns en signifikant skillnad mellan grupperna. Man ser också formuleringen att det är statistiskt visat att det finns skillnader mellan grupperna.

Elever som deltagit i Aktiv Byggare inser mer vikten av att förstå och de har i större omfattning viljan att förstå och att lära om förutsättningar för ett hälsosammare liv. Se figur 3 som visar skillnader i variabeln ”Viktigt” som mäter viljan att förstå och lära. Vi kan se att skillnader mellan gruppen som deltagit i Aktiv Byggare och gruppen som ej deltagit är starkast i årskurs 1 men att skillnaden minskar i årskurserna 2 och 3. Vi kan också se att variabelns värde sjunker generellt i de högre årskurserna.

Att skillnaden mellan de två grupperna minskar allt eftersom utbildning till byggare fortskrider kan ha flera olika faktorer som bakomliggande orsaker. En kan vara att lärarna har koncentrerat sig på årskurs 1 i samband med Aktiv Byggare och kommer att följa den gruppen av elever upp till årskurs 3. En annan orsak kan vara att när elever får mer praktisk erfarenhet från byggen och byggnadsverksamhet, vilket de får efter att ha gått det andra och delar av det tredje året på byggprogrammet, påverkas de av de värderingar och attityder som finns inom byggbranschen. Om så skulle vara fallet är det en intressant pedagogisk utmaning att motverka en sådan utveckling bland dem som läser till byggare.

Attityder till punktlighet, att äta bra/rätt mat, att planera både sitt liv och sitt arbete, att använda skyddsutrustning o.s.v. visar sig också vara olika. Elever som går på Aktiv Byggare skolor har ett högre värde i denna variabel vilket innebär att dessa elever mer ser vikten av att äta rätt mat och på rätt sätt och att inställning och attityder till faktorer som påverkar hälsa och yrkesliv är reflekterade.

Det andra området där elevgrupperna skiljer sig åt är det arbetssätt som skolan öppnar möjligheter för och de erfarenheter av utbildningen som eleverna har. Vi finner att eleverna i gruppen Aktiv Byggare mer arbetar med arbetsmiljö- och hälsofrågor, oftare möter andra lärare än bygglärare i samband med arbete kopplat till hälsofrågor. Aktiviteter som uppvärmning med hjälp av kroppsrörelser före dagens arbete förekommer avsevärt mer i Aktiv Byggare gruppen. Arbetssättet i skolan skiljer sig också åt mellan grupperna. Vi ser att oftare förekommer grupparbete och likaså samtal och diskussioner mellan lärare och elever i skolor som är kopplade till Aktiv Byggare.

När man nu betraktar skillnader mellan de två grupperna kan vi se att det finns en samvariation mellan å ena sidan insikten om vikten att förstå och viljan att lära och förstå och å andra sidan skolans arbetssätt. En kvantitativ undersökning av det slag som genomförts här säger inte att det finns ett orsakssamband mellan dessa fenomen bara att de visar sig samtidigt. Att visa att det finns ett orsakssamband kräver en annan typ av utvärdering. Det är naturligtvis mycket troligt att det finns ett orsakssamband men en kvantitativ undersökning ger inte ett bevis på att så är fallet bara att det kan vara mer eller mindre troligt.

Om det nu skulle finnas ett orsakssamband är det svårt att säga om det är skolornas kontakt med Sveriges Byggindustriers representant, samtal med vederbörande och konfrontation med de värderingar som Sveriges Byggindustriers representant är ägare av och för övrigt alla de aktiviteter som förekommer i samband med projektet. Det kan också vara upptäckten och vetskapen om att vara mål för ett intresse från organisationer utanför skolan som driver lärarna och elever till förändrade aktiviteter. Mycket troligt är att den studiemateriel som Sveriges Byggindustrier har utvecklat är den drivande faktorn. För att eventuellt finna om studiematerielen kan ha varit en faktor kommer vi nu att undersöka vilken uppfattning lärare och elever har om den studiemateriel som Sveriges Byggindustrier har utvecklat.

Lärare och elevers uppfattningar om studiematerielen som Sveriges Byggindustrier har utvecklat

När man ställer frågor till elever om den studiemateriel som de har använt visar det sig ofta att eleverna reflekterat mycket lite kring böckernas kvalitet, innehåll och varifrån studiematerielen kommer. Lärare som varit aktiva inom sitt yrke ett 20-tal år kan ofta vittna om hur svårt det kan vara för elever att över huvud taget erinra sig om vad som hände en termin tidigare en den innevarande. Attityden till böcker och studiemateriel är också påverkad av studieinriktningen. För elever som studerar på gymnasieprogram där den teoretiska delen av utbildningen har den största tyngden, exempelvis samhällsvetenskapsprogrammet och naturvetenskapsprogrammet, spelar kurslitteratur och annan studiemateriel en större roll än inom gymnasieprogram där de praktiska aktiviteterna är tyngst, exempelvis hotell och restaurang programmet, byggprogrammet, industriprogrammet eller fordonsprogrammet. Detta säger inte att eleverna som studerar på program med praktisk inriktning ej tar till sig innehållet i böcker, bara att böcker och texter har mindre betydelse för dem och deras utbildning om man jämför med elever från teoretiska program. Detta förhållande kan vara bra att tänka på i den analys av elevernas uppfattningar om studiematerielen från Sveriges Byggindustrier som nu följer.

De första enkätfrågorna som vi betraktar är de som svarar på huruvida eleverna har haft kontakt med eller arbetat med studiematerielen.

Av de 388 eleverna säger 101 att de har arbetat med och 263 att de inte har arbetat med materiel från Aktiv Byggare. 24 elever har ej svarat.

På ett påstående: ”Jag kommer nästan inte ihåg vilka böcker ….. häften som hör till Aktiv Byggare” ger eleverna respons på en 4-gradig skala. Figur 19 visar fördelningen i variabeln. Här svarar bara elever som går på skola 5 – 9.

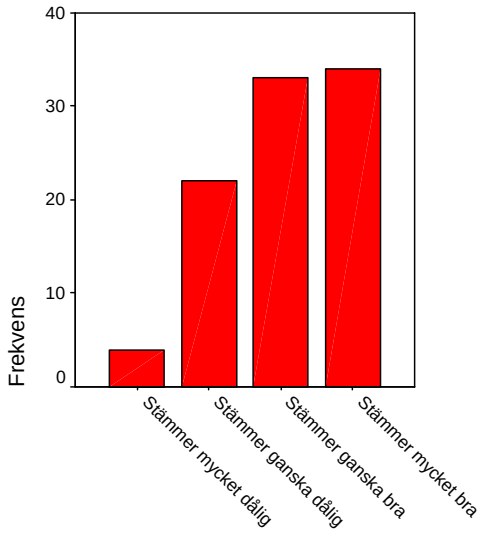

	Utfall	Frekvens	Procent
	Stämmer mycket dåligt	4	4,3
	Stämmer ganska dåligt	22	23,7
	Stämmer ganska bra	33	35,5
	Stämmer mycket bra	34	36,6
	Totalt	93	100,0
Sysmiss		295	
Totalt		388	

Figur 19: Elevers respons på frågan: Jag kommer nästan inte ihåg vilka böcker …. häften som hör till Aktiv Byggare.

Vi frågar eleverna mer precist vilka böcker och häften de kan erinra sig att de har arbetat med. Uppladdningen – bygg är ett häfte som är en del av materielen som Sveriges Byggindustrier har utvecklat och på frågan om eleverna har arbetat med häftet fördelar sig svaren enligt tabell 7. Sysmissen på 289 elever är först elever som inte har deltagit i projektet Aktiv Byggare därtill kommer elever som inte ansett sig kunna svara på frågan då de förmodligen inte vet om de sett häftet Uppladdningen – bygg.

Tabell 7: Fördelning av svar på frågan: ”Har du arbetat med Uppladdningen-bygg?”

		Frekvens	Procent
	Nej	52	52,5
	Ja	47	47,5
	Totalt	99	100
Sysmiss		289	
Totalt		388	

En annan del av studiematerielen är häftet Depå. I enkäten finns frågan: ”Har du under dina studier arbetat med attitydmaterielen Depå?” och elevernas svar finns i tabell 8. Ytterst få elever kan erinra sig att de har arbetet med häftet.

Tabell 8: Fördelning av svar på frågan: ”Har du under dina studier arbetat med attitydmaterielen Depå?”

		Frekvens	Procent
	Nej	78	82,1
	Ja	17	17,9
	Total	95	100
Syssmis		293	
Totalt		388	

Det senaste tillskottet till materielen inom Aktiv Byggare är ”Snubbelboken”. Enkätsvaren visar att 12 elever har stött på snubbelboken.

Gör vi en analys av uppfattningen hos eleverna om Uppladdningen – bygg finner vi att fyra item är direkt ägnade åt att utvärdera elevernas uppfattning om den nämnda studiematerielen.

52. Häftet "Uppladdningen-bygg" är något nytt och spännande
53. Intervjuerna i "Uppladdningen-bygg" är intressanta att läsa
54. I "Uppladdningen-bygg" har jag fått lära mig hur mycket mat kroppen behöver
55. Det som står om träning i "Uppladdningen-bygg" är viktigt för mig

Då en indexvariabel som är summan av item 52 – 55 skapas bildas en variabel med högsta värdet 16 och lägsta värdet 4. Det högsta värdet uppkommer då en elev svarar mest positivt på alla fyra frågorna och det lägsta värdet när en elev svarar mest negativt på samtliga fyra frågor. Variabeln omformas så att den blir 4-gradig. Den nya variabeln som då är summan av fyra enkätfrågor kan anses ge respons på ett påstående ”Uppladdning – bygg inom Aktiv Byggare är intressant och viktig”. Fördelningen i variabeln framgår av diagrammet i figur 20.

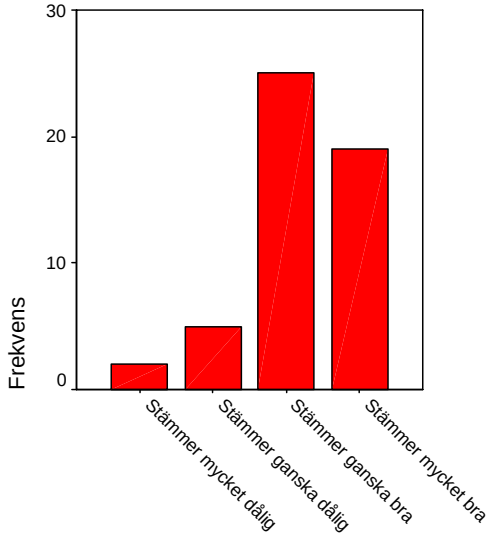

		Frekvens	Procent
	Stämmer mycket dåligt	2	3,9
	Stämmer ganska dåligt	5	9,8
	Stämmer ganska bra	25	49,0
	Stämmer mycket bra	19	37,3
	Totalt	51	100,0
Sysmiss		337	
Total		388	

Figur 20: Fördelning i en indexvariabel som kan sägas visa responsen på påståendet ”Studiematerielen inom Aktiv Byggare är intressant och viktig”

Ett item är riktad mot ett speciellt kapitel i Uppladdning – bygg. Ett påstående är formulerat ”Kapitlet om energi i "Uppladdningen-bygg" har inget med oss byggare att göra”. Här kan vi se att ca 58 % av eleverna som arbetat med häftet anser att påståendet stämmer dåligt med deras uppfattning och här betyder ju ”Stämmer dåligt” att kapitlet om energi är bra. Se figur 21.

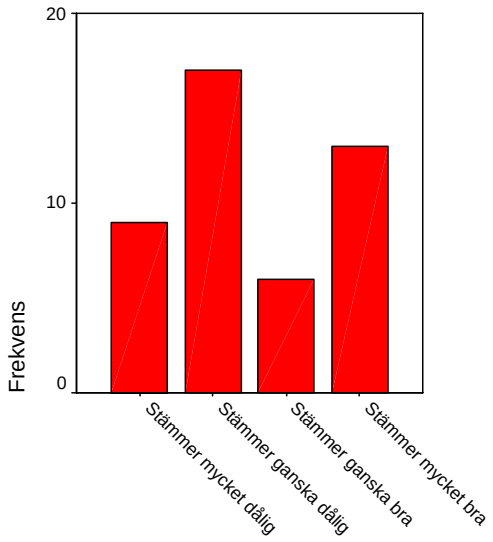

Figur 21: Elevernas respons på påståendet att kapitlet om energi i Uppladdning – bygg inte skulle ha något med byggare att göra. 58 % menar att påståendet är dåligt.

Inte många elever kan påminna sig att de arbetat med studiehäftet Depå. 17 av 95 elever säger att de arbetat med häftet Depå dock har 19 elever uppfattningar om Depå. Det kan ju anses meningslöst att göra en statistisk analys av ett så litet sampel men vi menar att fördelningen i variabeln bär information som kan vara intressant och ge en uppfattning om elevernas inställning till Depå.

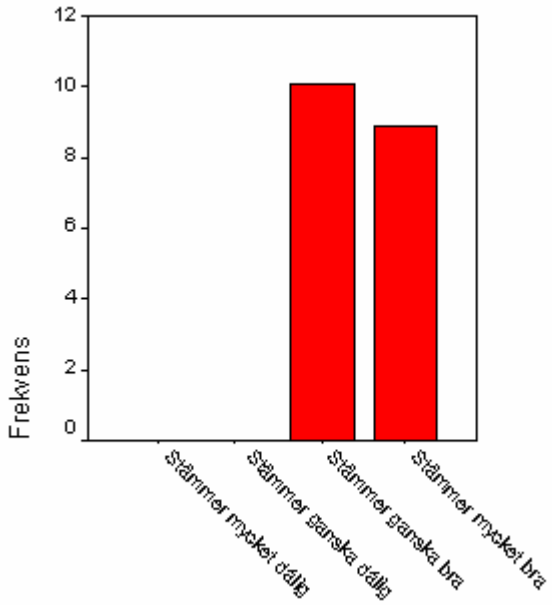

Figur 22: Elevernas respons på påståendet ”Uppdragen i Depå känns roliga att arbeta med”

Alla åsikter om häftet och dess innehåll är inte positiva. Att passa tider och bli ifrågasatt därför att man inte passar tider kan ibland vara smärtsamt för unga människor. Till påståendet ”Lektioner som behandlar punktlighet hör inte hemma i en utbildning till byggare” kan vi se responsen i figur 23.

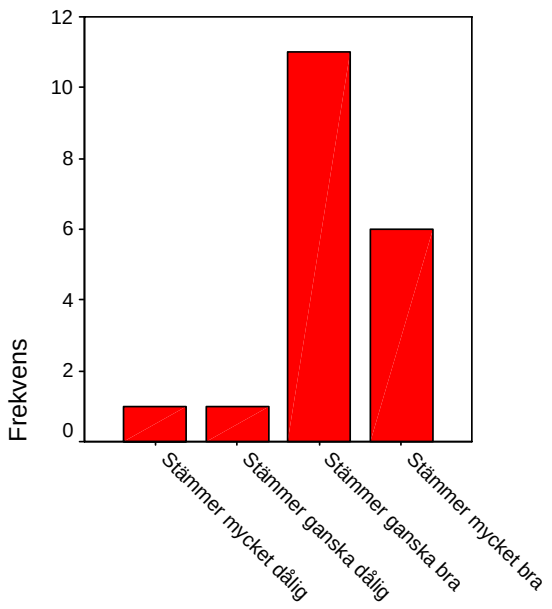

Figur 23: De 19 elevernas respons till påståendet: ”Lektioner som behandlar punktlighet hör inte hemma i en utbildning till byggare”

Slutsats av elevernas uppfattning om studiematerielen

Det går att konstatera att attityder och beteenden är olika i de två grupperna av elever. De elever som deltagit i projektet Aktiv Byggare och elever som ej deltagit i projektet. Tidigare i denna rapport förs ett resonemang om vad orsaken kan vara till den skillnad vi ser mellan grupperna. Några olika bakgrundsfaktorer nämns hypotetiskt, bl.a. att studiematerielen i sig kan vara en faktor som ligger bakom de skillnader vi ser mellan grupperna. När vi nu har betraktat elevernas uppfattningar om studiematerielen finns där inget som motsäger hypotesen om att det är egenskaper i studiematerielen som är en av de faktorer som ger upphov till de skillnader som kan observeras.

Lärarenkäten

Totalt har 46 lärare besvarat enkäten. 26 lärare som arbetar på skolor som deltagit i projektet Aktiv Byggare och 20 lärare som ej deltagit i projektet. Ett annat sätt att uttrycka samma sak är att säga att 20 lärare kommer från skolor som vi numrerat från 1 – 4 och 26 lärare kommer från skolor som vi numrerat 5 – 9.

Tabell 9: Lärare som har deltagit i projektet Aktiv Byggare

	Frekvens	Procent
Ej deltagit i Aktiv Byggare	20	43,5
Deltagit i Aktiv Byggare	26	56,5
Total	46	100

Av de 46 lärarna saknar sju lärarutbildning och av dessa lärare finns fyra på skolor som ej deltagit i projektet och tre på skolor som deltagit i projektet.

På båda grupperna av skolor har flertalet lärare en erfarenheten från läraryrket som är mer än 10 år.

Tabell 10: Användning av Aktiv Byggares läromedel

Har använt Aktiv Byggares läromedel	19
Har EJ använt Aktiv Byggares läromedel	15
Ej svarat	12
Totalt	46

På frågan om hur många timmar per vecka som lärarna i genomsnitt har undervisat om arbetsmiljö- och hälsofrågor har 17 lärare svarat och 29 lärare har ej svarat. Fördelningen framgår av tabell 11.

Tabell 11: Lärarnas svar på undervisningens omfattning i ämnesområdet arbetsmiljö- och hälsa.

	Undervisning om hälsofrågor	Frekvens	Procent
	I genomsnitt mindre än 1 timme/va	9	52,9
	I genomsnitt 1 timme/va	5	29,4
	I genomsnitt 1 - 2 timmar/va	3	17,6
	Totalt	17	100
Missing		29	
Total		46	

Storleken på elevgrupperna är de samma på skolor som deltagit i projektet och på de skolor som ej deltagit i projektet. Den vanligaste gruppstorleken är 16 – 20 elever.

När vi undersöker lärarnas uppfattning om vikten av att arbeta med arbetsmiljö- och hälsofrågor finns det ingen skillnad i uppfattning mellan gruppen av lärare som deltagit i Aktiv Byggare och lärare som ej deltagit.

Generellt kan sägas att det finns inga betydelsefulla skillnader mellan skolor som arbetat med Aktiv Byggare och skolor som inte arbetat inom projektet.

Slutsatsen är att förutsättningarna för bra resultat är den samma i skolor som arbetat med Aktiv Byggare och skolor som inte arbetat inom projektet.

I enkäten frågar vi om lärarna finner studiematerielen bra i sin omfattning eller för svår för eleverna att kunna läsa och ta den till sig. Man skulle kunna säga att lärarna får ge respons på ett påstående: ”Studiematerielen har fungerat bra tillsammans med eleverna”. Av lärarna har 17 svarat på påståendet och fördelningen i den variabel som uppkommer kan ses i figur 24.

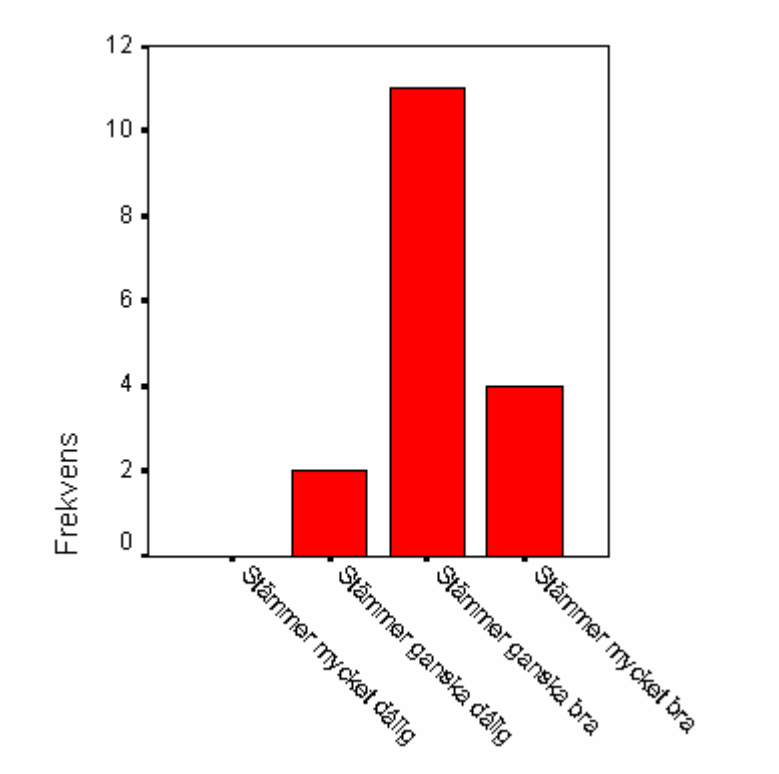

Figur 24: Lärarna får ta ställning till påståendet: ”Studiematerielen har fungerat bra tillsammans med eleverna”

Går vi sedan in och studerar enskilda delar i den studiemateriel som utvecklats i samband med Aktiv Byggare och gör påståendet att ”Uppladdning – bygg är något nytt och spännande, intressant och viktigt” får vi den respons som visas i figur 25.

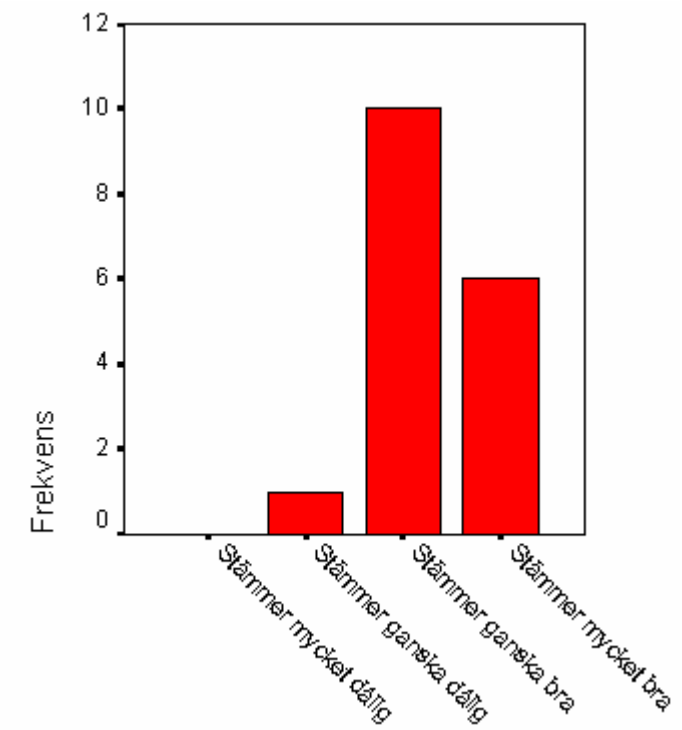

Figur 25: Lärarnas respons på påståendet: ” Uppladdning – bygg är något nytt och spännande, intressant och viktigt”

För att denna utvärdering inte bara skall bli ett exercerande i staplar och tabeller vill vi avsluta denna beskrivning av resultaten med att säga att det visar sig att

lärarna tycker att det är meningsfullt med morgonuppvärmning
lärarna tycker inte att eleverna har klagat särskilt mycket på uppvärmning
lärarna tycker att den färdiga musiken har bidragit till morgonuppvärmningen
lärarna tycker inte att det varit svårt att få med kolleger på morgonuppvärmning

Bara nio lärare har sett filmen som handlar om morgonuppvärmning varför underlaget är för litet för att kunna dra några slutsatser från det.

Två lärare har arbetat med snubbelboken och av samma orsak är det inte meningsfullt att göra tolkningar av ett så litet underlag.

Slutsats av lärarnas uppfattningar om studiematerielen

Vi har nu undersökt om det finns skillnader mellan de elevgrupper som har använt studiemateriel från Aktiv Byggare och elever som ej gjort detta. Det kan konstateras att det finns en klar skillnad mellan elevgrupperna och vad denna skillnad innebär har diskuterats tidigare.

Det finns inga påtagliga skillnader mellan skolorna som deltagit i projektet och skolorna som inte deltagit i projektet vad gäller skolornas utrustning, lärarnas utbildning, elevgruppernas storlek, lärares syn och uppfattning av eleverna på skolan. Man kan då fråga sig vilka faktorer som är bakgrund till den skillnad hos eleverna som vi kan se mellan de två grupperna av skolor, alltså skolorna 1 – 4 å ena sidan och skolorna 5 – 9 å andra sidan. Tidigare har olika hypoteser ventilerats och med den kunskap som vi nu har tillgänglig kan det inte anses vara felaktigt att säga att studiematerielen och konsekvenserna av att arbeta med den kan vara en betydande bakgrund till de skillnader som är observerbara mellan elever som deltagit i projektet Aktiv Byggare och de elever som inte deltagit. Projektet Aktiv Byggare har inte bara inneburit framtagning av ny studiemateriel och förändrade studiemönster i skolan. Projektet har haft delar som inneburit att både lärare och elever har deltagit i utbildningar och tester vilket också kan vara faktorer som resulterat i de skillnader vi ser mellan elever som deltagit i Aktiv Byggare och de som inte deltagit.

Aktiv Byggare vill bidra till att inom gymnasieskolans byggprogram belysa hur kroppen är ett viktigt ”verktyg” och hur byggare måste vårda kroppen med bl.a. rätt mat och träning. Syftet är att utveckla en vilja hos elever att skaffa sig kunskaper om kroppen och att skaffa sig kunskaper som gör att de kan arbeta länge som byggare.

Vi ser skillnader mellan elevgrupper som deltagit och som inte deltagit i Aktiv Byggare. Bakgrunden till de skillnader vi ser kan inte förklaras på annat sätt än med deltagande i Aktiv Byggare då den enda skillnad vi kan observera mellan gruppen av skolor är deltagandet i projektet Aktiv Byggare respektive inte deltagande i projektet.

Målet med projektet att öka medvetenheten om hälsa och livsstilsfrågor genom att skapa nya läromedel och nya aktiviteter som får elever att vilja träna och lära hur de skall ta hand om sin kropp för att kunna arbeta länge som byggare har i olika avseenden uppnåtts och framgår av resultat och analys. Vi ser hur skolor som arbetat med Aktiv Byggare har annat arbetssätt och hur elever träffar andra grupper av lärare. Det långsiktiga, att skapa arbetssätt och attityder som ger byggare större möjlighet att arbeta fram till pensionen är ett mål som inte kan mätas idag men de initiativ och aktiviteter som Aktiv Byggare bär har alla möjligheter att hjälpa byggare till ett långt arbetsliv.

Genomförande och bearbetning av intervjuer

Som tidigare nämnts har utvärderingen Aktiv Byggare två delar. En kvantitativ del som behandlats ovan och en kvalitativ del som kommer att behandlas i detta avsnitt.

Urvalet av respondenter till den kvalitativa delen av utvärderingen gjordes genom att de friskvårdsansvariga på de tre deltagande byggföretagen tillfrågades av projektledaren om dessa ville ställa sig till förfogande för en intervju. Respondenterna upplystes om att svaren skulle behandlas konfidentiellt. Det gjordes ett strategiskt urval av intervjupersonerna. Detta innebär kort och gott att man i princip väljer dem man önskar få tag på (Trost, 1997).

Två personer från ett företag och en person från vardera av de andra företagen ställde upp på att bli intervjuade. Samtliga intervjuer planerades in under en heldag.

Intervjuerna genomfördes på respektive företag i Stockholm. Ett rum användes där respondenten och intervjuaren var helt ostörda. Varje intervju tog 30 – 40 minuter och spelades in på en bandspelare.

Intervjuerna transkriberades i sin helhet, d.v.s. de inspelade intervjuerna skrevs ned ordagrant. Därefter gjordes en analys och bearbetning av resultaten. Resultaten redovisas i teman.

Resultat av intervjuerna

Resultaten kommer att redovisas i teman som bygger på respondenternas svar. Varje tema inleds med en kort sammanfattning, därefter ger jag exempel på vad respondenten har svarat.
Det är fyra respondenter varav två arbetar på samma byggföretag, det är således tre byggföretag som representeras av respondenterna.

Respondenterna kommer att benämnas med:

R1 – R2 – R3 – R4

A. Hur bedrivs arbetsmiljön på företaget?

Arbetet sker på olika nivåer inom företaget dels på huvudkontoret och dels på regional nivå. Samtliga svarade att tidigare har byggföretagen haft fokus på säkerhet och skyddsfrågor men att det har skett en förändring till att man ser friskvård som en del i övriga arbetsmiljöarbetet.

Samtliga respondenter berättat att de på regional nivå håller på att utbilda friskvårdsombud på arbetsplatserna. En av respondenterna tog också upp vikten med friskvård för såväl män och kvinnor på tjänstemannasidan med stillasittande arbete. I övrigt var fokus i svaren mest på byggnadsarbetarna.

Att friskvården har betydelse inte bara för det personliga välbefinnandet utan också för byggarbetsplatsens säkerhet betonades av en respondent.

R1: … att hälsa och välbefinnande är en del av säkerhetsjobbet.

Att arbetsmiljöarbetet med friskvård har etablerats på byggföretagen med fasta organisationer visar följande svar. I dessa organisationer finns det särskilda befattningar som verkar för att medarbetarna bedriver friskvårdsaktiviteter. Med olika program vänder de friskvårdsansvariga sig till både byggnadsarbetare och tjänstemän.

R3: … jobbat i fyra år på en enhet som heter hälsa och säkerhet, nu arbetsmiljö och hälsa istället då. … det ingår alla delar, arbetsmiljö, friskvård, rehabilitering och företagsvård … med medarbetarna i centrum.
R2: … vi har en arbetsmiljöstab, som arbetar ut mot regionen
R4: … vi har ett program vi erbjuder tjänstemännen…
R3: När det gäller friskvård så har vi friskvårdsinspiratörer … även friskvårdssamordnare.
R2: … vi har friskvårdsombud på arbetsplatserna.

B. Hur har friskvårdsarbetet fungerat – vilka möjligheter och hinder finns?

Respondenterna anser att de har ett stöd av ledningen på huvudkontoret för att bedriva friskvårdsarbetet även om, som man säger, att det på någon regional nivå finns vissa tveksamheter när det gäller värdet av detta arbete. Det är ofta svårt att visa på klara fakta beträffande sådana aktiviteter när det gäller kopplingen mellan hälsa, välbefinnande och lönsamhet. Även om företagsledningen värderar vikten av tid och ekonomi högt kan man ändå konstatera att det i friskvårdsarbetet finns en ekonomisk vinning genom att detta arbete bidrar exempelvis till färre sjukskrivningar och bättre säkerhet. Därför är det som någon säger viktigt att vidmakthålla satsningen på friskvård. Möjligheterna att bedriva friskvårdsarbetet hänger mycket på huruvida att det finns en förståelse för vikten av vad friskvårdsarbetet betyder för ekonomin.

Beträffande ekonomin råder det olika meningar på olika ledningsnivåer

R2: … vissa regioner har inte riktigt förstått och se samband mellan säkerhet och hälsa, välbefinnande. Andra regioner ser ett tydligt samband och också arbetar aktivt … uppe i ledningstoppen är man positiv.

En möjlighet är att friskvårdsansvariga kunde arbeta på ett annat sätt.

R2: ….. man har kunnat vara mer operativ … inte behövt lägga ner lika mycket tid på att göra såna här saker som till exempel ett morgonuppvärmningsprogram.

Ett hinder för att bedriva friskvårdsaktiviteter är den tidspress som finns på byggarbetsarbetsplatserna, vilket är fullt förståeligt. Ledningens inställning till friskvårdsarbete på respektive arbetsplats har stor betydelse för möjligheten att bedriva detta.

R4: … det är väl i så fall det här med tidspressen idag … att ta deras tid till att prata friskvård och hälsa?
R3: Så vare sig vi pratar morgonuppvärmning eller arbete med skyddsfrågor så bottnar det ju i ledning på varje arbetsplats …

C. Hur upplevs projektet Aktiv Byggare?

Samtliga respondenter var mycket nöjda med projektet. Uttryck som att det var proffsigt, bra nivå, väl genomtänkt, att de kände sig delaktiga när det gäller att på kort tid kunna utveckla ett bra material. Uppskattat har det också varit att arbeta i projektet med friskvården, vilket har medfört att ett samarbete mellan företagen i dessa frågor kommit till stånd samt att Sveriges Byggindustrier står bakom projektet. Samtliga menade att det hade varit ett mycket bra samarbete med projektledaren, som upplevs som lagom pådrivande, med en ödmjuk inställning till allas kompetens.

Möjligheterna till samarbete inom byggbranschen kändes som mycket betydelsefulla.

R3: …att branschen, att vi är med och samarbetar, det är ju ganska unikt…
R4: …lättare att föra fram de här sakerna …hela byggindustrin då, som Sveriges Byggindustrier ska stå för …

Materialet liksom projektledaren har haft stor betydelse för resultatet.

R2: …proffsigt, bra litteratur
R1: …engagerad till tusen och vet vad hon pratar om …
R2: …att ha en sån kompetens att tillgå på Sveriges Byggindustrier. Det här projektet tillför oss jättemycket. Vi är enormt glada för det vi kan få av det här projektet, det hjälper …oss i vårt arbete…kunnat vara mera operativ …inte behövt att lägga ner lika mycket tid på att …göra ett morgonuppvärmningsprogram…

D. Synpunkter på projektets friskvårdmaterial och hur detta har bemöts och organiserats på arbetsplatserna

Morgonuppvärmningen

Samtliga tyckte att morgonuppvärmningen är mycket bra, med bra rörelser och bra musik. En respondent menar att rörelserna går för fort för vissa byggnadsarbetare som är stela och orörliga. Samtliga respondenter menar att morgonuppvärmningen har mottagits mycket positivt ute på arbetsplatserna. Det finns 1-2 friskvårdsinspiratörer eller ”gympaledare” på ett flertal arbetsplatser (inte alla). Samtliga respondenter menade att det är viktigt att dessa inte är skyddsombud. Det bör vara andra som blir engagerade och intresserade att leda

morgonuppvärmningen. Dessa ”gympaledare” på arbetsplatserna får också 2 dagars fortbildning per år enligt R4 och R3.

Om materialet och aktiviteterna sägs bl.a. följande:

R2: … morgonuppvärmningen som helhet är bra … går lite för fort enligt mina kunskaper. Musiken är jättebra
R3: … de känns ju att det är anpassat till bygg …enda kritik vi har fått, att de gör så mycket så att de vill ha fler program…
R4: … det är jättebra utformat

Att man vill att det ska vara andra än skyddsombuden som har hand om morgonuppvärmningen beror på, som respondenten menar, att det är viktigt att också sprida ansvaret för friskvårdsarbetet även till andra yrkeskategorier.

R2: … att vi helst inte vill att det är ett skyddsombud som håller i den här utbildningen eftersom skyddsombuden sköter andra arbetsmiljöfrågor så har vi sagt att de gärna får vara med, men vi uppmanar andra yrkeskategorier dvs. lagbasar, snickare, betong – arbetare att tar på sig detta ansvar …lite mer ansvar att gympan blir gjord på morgonen

Uppladdningen – bygg, kostboken och ett bildspel med tal manus

Samtliga respondenter tyckte att den är mycket bra. R3 menade att den är unik eftersom det är den första konkreta kost bok som finns för byggbranschen. Boken har bemötts mycket positivt enligt samtliga respondenter och den har inspirerat till diskussioner ute på byggarbetsplatserna. *Bildspelet* har inte använts av någon av respondenterna. R2 upplevde att det riktar sig mer mot skola än till ett företagsperspektiv.

R2: … bra upplägg … bra med reportagebilder …den här ordlista och lästips, bara det är i sig en jättebra sammanställning på vad saker och ting står för…
R4: …de är väldigt intresserade av det här med uppladdningen …yngre killar här i verksamheten är ju faktiskt mer intresserade på arbetsplatsen …

Snubbelboken

Samtliga respondenter hade inte hunnit noggrant läsa igenom *Snubbelboken* eftersom de just innan intervjutillfället hade fått boken. Två av respondenterna av respondenterna menade att det i boken fanns övningar med balansplatta, vilket de tyckte var för avancerat. Det kräver att man är vältränad. Några anser att det vänder sig mer till skolan. R3 säger också att de inte har varit med om utvecklingen av boken.

R3: …vi har inte varit med i framtagande av den …tänkt målgrupp skolor, tror jag.
R2: Det kändes väldigt avancerade rörelser för att träna balans … den kräver att man är ganska vältränad för att använda den här.

Depåmaterialet, elevmaterial, om attityder och värderingar

Tre av respondenterna har inte tagit del eller använt Depå materialet. R4 har tagit del av det och menar att det skulle vara användbart för handledare som har lärlingar när de vill kunna diskutera dessa frågor.

R4: Läst igenom … det är ju en del intervjuer från killar som är skadade och hur man bemöter och attityder lite granna och sånt.

E. Hur kan friskvårdsarbetet utvecklas i framtiden?

Samtliga menar att det är viktigt att det blir en fortsättning eftersom detta projekt har varit en uppstart med bra utvecklat material och ett gott samarbete med företagen. Ett fortsatt arbete med att öka kunskaperna ute i regionerna behövs för att uppnå en koncensus om att säkerhet, hälsa, välbefinnande och lönsamhet går hand i hand. Det behövs kopplingar till skolan så att byggeleverna får kunskaper om friskvårdsarbete på arbetsplatserna. Det gäller att arbeta för hur man når arbetstagarna så att fler ska kunna hitta sin goda variant av vardagsmotion. Ett annat förslag var att arbeta stressförebyggande för byggnadsarbetare.

Respondenterna uttrycker önskemålen inför framtiden så här:

R4: ... att man jobbar aktivt med det här. Och då är det bra om det finns nån övergripande som kan se …vad är det som är viktigt nu att jobba med.
R3: Framför allt att man inte gör ett projekt som dör efter tre år, nu har man haft en uppstart och massa bra material, nu skulle man vilja ha stöttning och använda det.
... att kopplingen mellan skolan, vi har pratat om lärlingar, våran koppling mot dem…
R2. hur får vi in vardagsmotionen … det skulle jag vilja utveckla.

Här nedan finns en sammanfattning av intervjuresultaten.

Sammanfattning av intervjuerna

Sammanfattningsvis har samtliga respondenter upplevt friskvårdsprojektet Aktiv Byggare som en tillgång i deras arbete som friskvård/arbetsmiljöansvariga på de tre företagen. Följande synpunkter framfördes:

Det har skett en förändring till att man ser friskvårdsarbetet som en del i övriga arbetsmiljöarbetet (friskvård, rehabilitering, arbetsmiljö och företagsvård)
Att de har haft möjligheter att samarbeta inom byggföretagen om friskvård
Att de har varit aktiva i utvecklingen av Aktiv Byggares arbetsmaterial
Att projektledaren har på ett skickligt sätt drivit projektet genom att stödja och informera kontinuerligt under projektet
Att projektet, speciellt *Morgonuppvärmningen* och *Uppladdningen - bygg* har varit uppskattad ute på byggarbetsplatserna
Att det är en fördel att andra än skyddsombudet nu engagerar sig i friskvårdsarbetet ute på byggarbetsplatserna genom att de deltar eller leder morgonuppvärmningen

Några synpunkter om framtiden:

Att det blir en fortsättning av projektet så att man kan arbeta vidare med det man har startat upp, exempelvis utbilda fler friskvårdsombud/inspiratörer
Att fortsätta med arbetet på regional nivå med ledningen och med byggnadsarbetarna när det gäller att öka kunskaper och förståelse om sambandet lönsamhet och att arbeta med friskvård, säkerhet, hälsa och välbefinnande
Att samarbetet mellan skola och företagen bör öka så att gymnasieskolorna får kunskaper om vad det innebär med friskvårdsarbete inom byggbranschen.
Att arbeta för att försöka nå de arbetstagare som har för dålig kondition och hälsa för att klara av vanlig vardagsmotion
Att arbeta för att förebygga stress för byggnadsarbetare
Att fördjupa arbetet hur *Depåmaterialet* kan användas av exempelvis handledare till lärlingar ute på arbetsplatserna

Konklusion

Analysen av utvärderingens två delar, den kvantitativa delen och den kvalitativa delen, visar att projektet Aktiv Byggare har påverkat elevernas attityder till arbetslivs- och hälsofrågor. Vi ser att elever som deltagit i projektet Aktiv Byggare, i jämförelse med elever som inte deltagit i projektet, är mer intresserade av frågor som berör förhållanden som skapar säkerhet på arbetsplatsen men också frågor som berör den enskilde arbetarens hälsa. Eleverna har skaffat sig kunskaper om frågor som berör träning, kostfrågor och attityder till personlig livsstil, till frågor om arbetets uppläggning och aktiviteter på arbetsplatsen. Vidare visar sig eleverna i projektet ha mötts av andra studieaktiviteter än elever utanför projektet.

När vi söker indikatorer som skulle kunna vara de faktorer som är orsaken till de skillnader vi kan observera mellan de två grupperna av elever finner vi inga skillnader mellan lärare som arbetar på skolor som deltagit i Aktiv Byggare och lärare på skolor som inte deltagit. Exempelvis är lärares utbildning, ålder, yrkeserfarenhet lika på skolorna. Det går inte att finna skillnader i skolornas utrustning, inte på storlek hos elevgrupper likväl finns det en klar skillnad mellan grupper av elever.

Det som skiljer elevgrupperna åt är deras studiemateriel och arbetssätt samt i övrigt de aktiviteter som ingått i projektet Aktiv Byggare.

Skolorna som deltagit i projektet men även de skolor som inte tagit del i projektet har uppvisat stort och positivt intresse för projektet. När utvärderarna har tagit kontakt med skolor utanför projektet Aktiv Byggare har rektor, lärare och elever starkt engagerat sig i att bidra med information och data som gjort att utvärderingen har varit genomförbar. Rektorer och lärare på dessa skolor menar att de aktuella frågeställningarna är oerhört viktiga för elever och för byggverksamheten över huvud taget.

När personer som har ansvar för hälsofrågor inom byggindustrin diskuterar de frågeområden som är centrala i projektet Aktiv Byggare nämner de att perspektivet på hälsofrågor inom byggindustrin förändras så att friskvårdsarbetet blir en allt större och viktigare del av arbetsmiljöarbetet. Här fungerar Aktiv Byggare som en brygga mellan skolan och skolans byggprogram å ena sidan och byggindustrins verksamhet å andra sidan. På samma sätt som

skolan har stöd hos rektorer och lärare menar ansvariga för arbetsmiljöarbetet inom byggindustrin att de känner ett stöd ”uppifrån”.

Enligt de personer som representerar byggindustrins arbete med att utveckla arbetsmiljö och hälsofrågor är det viktigt att arbetet med elevers attityder och elevers kunskaper kring frågor som berör arbetsmiljö- och hälsa inte avstannar. Projektets aktiviteter måste nå utanför de skolor som nu är aktiva inom projektet och samarbetet mellan skolan och företagen öka. De personer som intervjuats i samband med utvärderingen menar att mer arbete behövs för att nå arbetstagare ute på byggarbetsplatserna vilka ofta visar sig ha både dålig kondition och lida under ett stressframkallande arbete och arbetssätt. I intervjuerna sägs att kortsiktiga ekonomiska faktorer inte får utgöra hinder för en fortsatt utveckling kring hälsofrågor som kan minska arbetares yrkesskador och därigenom ge möjlighet till ett långt liv som byggare.

Referenser

Ekholm, M. och Lander, L. (1993). *Utvärderingspraktikan. Att utvärdera skolans verksamhet.* Stockholm: Liber Utbildning AB

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur

Trots, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer.* Lund: Studentlitteratur

AFA. *(*2005). *Allvarliga arbetsskador och långvarig sjukfrånvaro i Sverige*

Programmål för gymnasieskolans nationella program. Mål: Byggprogrammet och Kursplaner: Idrott och hälsa. (2002). *Regler för målstyrning Gymnasieskolan.* Upplands Väsby: Svensk Facklitteratur

Appendix

Elevenkät

Sveriges Byggindustrier
och
Karlstads universitet
Institutionen för idrottsvetenskap
Institutionen för utbildningsvetenskap

Byggare, var rädd om dig!

En enkät om arbetsmiljö- och hälsofrågor till dig som skall bli byggare

I enkäten finns ett antal påståenden och frågor som berör arbetsmiljö- och hälsa.

Elevenkät

Enkäten består av två delar:

Del 1: är riktad till alla elever oavsett vilken studiemateriel som använts inom arbetsmiljö- och hälsoområdet

Del 2: är riktad till de elever som har använt sig av den studiemateriel som producerats i projektet Aktiv Byggare.

När du besvarar enkäten, kryssa för det alternativ som passar din uppfattning bäst.

Du är anonym i enkäten och kommer inte att kunna kopplas till en speciell skola.

Tack för att du besvarar denna enkät och därigenom bidrar med att utveckla arbetet med arbetsmiljö- och hälsofrågor på gymnasiets byggprogram.

Enkät med frågor om arbetsmiljö- och hälsa

Kryssa för det alternativ som passar dig och din uppfattning bäst eller skriv ett svar på avsedd plats.

Jag studerar på ……. (Gymnasieskolans namn)

Jag är man kvinna

Jag studerar i årskurs ……. och jag är född år …….

Sökte du till Byggprogrammet i första hand Ja Nej

Om du har valt inriktning, vilken inriktning har du valt?
Plåtslageri Måleri Husbyggnad Anläggning

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
1. Att äta rätt mat och träna är särskilt viktigt om man är byggare				
2. Jag tycker det är viktigt att ha kunskaper om en livsstil som gör att jag kan arbeta hela yrkeslivet som byggare				
3. Jag ägnar mig åt arbetsmiljö- och hälsofrågor kopplade till byggyrket bara för att få ett bra betyg				
4. Kunskaper som berör arbetsmiljö- och hälsofrågor är meningslösa				
5. Jag behöver kännedom om vad och hur jag bör äta för att klara min fortsatta yrkesutbildning				
6. Jag kommer att behöva kännedom om hur jag skall träna för att klara min fortsatta yrkesutbildning				
7. Jag är ofta borta från de lektioner då vi arbetar med arbetsmiljö- och hälso-frågor				

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
8. Kunskap i arbetsmiljö- och hälsofrågor är bra att ha inför mitt kommande yrkesliv				
9. En ung person måste vara rädd om sin kropp för att kunna arbeta i många år som byggare				
10. Min familj tycker att områden som berör arbetsmiljö- och hälso-frågor är viktiga				
11. Det är för lite tid avsatt här på skolan för att arbeta med områden som berör arbetsmiljö- och hälsofrågor				
12. Jag är intresserad av arbetsmiljö- och hälsofrågor				
13. Arbetsmiljö- och hälsofrågor för byggare är viktiga				
14. En ung person behöver inte vara försiktig med sin kropp då skador läks snabbt när man är ung				
15. Kunskap som behandlas i området arbetsmiljö- och hälsa kommer jag att behöva för att klara mina fortsatta studier				
16. Arbetsmiljö- och hälsofrågor behandlar områden som är svåra att förstå				

Om du tänker efter hur det har varit under de lektioner då ni arbetat med arbetsmiljö- och hälsofrågor hur ofta har du varit med om det som nämns nedan

	Varje/ de flesta lektionerna	Någon gång i veckan	Någon gång i månaden	Aldrig
17. Eleverna sitter och lyssnar, läraren pratar				
18. Läraren pratar och ställer frågor, enskilda elever svarar				
19. Läraren och eleverna diskuterar tillsammans				
20. Eleverna arbetar i grupper				
21. Eleverna arbetar var för sig				
22. Eleverna genomför större arbeten eller projekt som är kopplade till arbetsmiljö- och hälsofrågor				

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
23. Skolan ägnar för mycket tid åt frågor som berör matvanor i samband med ett yrke som byggare				
24. Arbetsställningar, alltså hur man håller kroppen när man arbetar, har ingen betydelse för hur länge man kan arbeta inom ett yrke				
25. I ett yrke som byggare är träning en förutsättning för att kunna arbeta länge i yrket				
26. Att arbeta med samma arbetsuppgifter under en lång tid (ensidigt arbete) har egentligen ingen inverkan på kroppen				

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
27. Arbetsmiljö- och hälsofrågor har tagit för mycket tid från yrkeslektioner och praktik				
28. Lärarna som vi har när vi i skolan arbetar med arbetsmiljö- och hälsofrågor är engagerade				
29. Ofta pratar vi om arbetsmiljö- och hälsofrågor även på andra lektioner t.ex. inom de olika yrkeskurserna				
30. Vi har haft för mycket texter att läsa i arbetsområdet arbetsmiljö- och hälsa				
31. Uppvärmning före ett arbets-pass i samband med byggnads-arbete kan minska risken för skador på kroppen				
32. Byggyrket kräver inte särskilt mycket när det gäller koncentration och skärpa				
33. Vi har tillräckligt med matprogram på radio och TV, vi skall inte behöva prata om mat i skolan också				
34. Det räcker med att man några gånger i veckan äter en rejäl frukost och lunch för att hålla orken uppe				
35. Långvarig koncentration kräver god fysisk hälsa				
36. ”Kort stubin” det vill säga att ha lätt för att bli ilsken kan bero på fel sorts mat i matlådan				

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
37. Att under arbetsdagen äta regelbundet och äta rätt mat kan göra arbetet säkrare				
38. I ämnet Idrott och Hälsa möter vi ofta samma frågor som när vi i byggämnen inom programmet pratar om arbetsmiljö- och hälsofrågor				
39. Ett rejält mål mat klockan 9 på förmiddagen är tillräckligt för att klara dagen				

	Varje dag/ de flesta dagarna	Någon gång i veckan	Någon gång i månaden	Aldrig
40. Hur ofta arbetar du och dina studiekamrater med arbetsmiljö- och hälsofrågor?				
41. Hur ofta möter du lärare som ej är bygglärare i samband med arbetsmiljö- och hälsofrågor?				
42. Hur ofta händer det att du värmer upp med musik inför ett arbetspass i samband med byggarbete, på praktik eller i skolan?				

43. Var eller i vilket sammanhang har du lärt dig det du kan om arbetsmiljö- och hälsofrågor? (Kryssa ett alternativ!)

a) Allt/nästan allt genom skolarbetet
b) Det mesta genom skolarbetet
c) Ungefär lika mycket vid sidan av skolarbetet som genom skolarbetet
d) Det mesta vid sidan av skolarbetet

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Oviktigt
44. Vad tycker du om att uppnå bra skolresultat?				
45. Att komma i tid, att vara punktlig är för mig…				
46. Hur uppfattar du betydelsen av att planera ditt arbete och ditt liv?				
47. Att använda hörselskydd, andningsskydd eller/och annan skyddsutrustning är…				

Nu följer en rad frågor som är riktade till byggelever som arbetat med materielen som är ett resultat av Sveriges Byggindustriers projekt Aktiv Byggare.

I bilagan sist i enkäten kan du läsa om Aktiv Byggare och vilken materiel som hör till projektet. Du kan också fråga din lärare om du är osäker.

Har du arbetat med någon del av studiematerielen som kommer från Aktiv Byggare:	Ja	Nej

Om du har svarat nej på ovanstående fråga så tackar vi för din medverkan i enkäten!

Till elever som arbetat med materiel från projektet Aktiv Byggare

Läs gärna bilagan sist i enkäten för att fräscha upp ditt minne!

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
48. Jag tyckte att det var kul att arbeta med häften och annan materiel som hör till projektet Aktiv Byggare				
49. Studiematerielen till Aktiv Byggare är lättläst				

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
50. Jag kommer nästan inte ihåg vilka böcker, häften, CD-skivor och filmer som hör till Aktiv Byggare				

51. Har du under dina studier arbetet med häftet ”Uppladdningen – bygg” som handlar om mat och kostfrågor?

Ja Nej

Om du svarat Nej hoppa till fråga 57

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
52. Häftet ”Uppladdningen – bygg” är något nytt och spännande				
53. Intervjuerna i ”Uppladdningen – bygg” är intressanta att läsa				
54. I ”Uppladdningen – bygg” har jag fått lära mig hur mycket mat kroppen behöver när jag arbetar				
55. Det som står om träning i ”Uppladdningen - bygg” är viktigt för mig				
56. Kapitlet om energi i ”Uppladdningen - bygg” har inget med oss byggare att göra				

57. Har du under dina studier arbetat med attitydmaterielen ”Depå ”?

Ja Nej

Om du svarat Nej hoppa till fråga 63

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt	Vet ej
58. Elevhäftet som ingår i ”Depå” innehåller kunskap som jag har nytta av även utanför arbetet som byggare					

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt	Vet ej
59. Uppdragen som ingår i ”Depå” känns roliga att arbeta med					
60. Lektioner som behandlar punktlighet hör inte hemma i en utbildning till byggare					
61. Lektioner och avsnitt i ”Depå” som behandlar planering inför arbetsdagen är bra och viktiga					
62. I ”Depå” finns möjlighet att skriva planeringskalender – det är meningslöst					
63. Det är mina attityder, vad jag tänker och tycker, som styr mitt beteende					

Här följer några frågor om morgonuppvärmning. Med morgonuppvärmning menar vi att du gör enkla rörelser för att få upp kroppsvärmen.

	Ja	Nej
64. När du har arbetat i bygghallen eller varit ute och praktiserat på ett bygge, har du då kört morgonuppvärmning?		

Om du svarat Ja på fråga 64 besvara då frågorna 65 - 68 annars fortsätt till fråga 69.

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
65. Det är meningsfullt att ha morgon-uppvärmning				
66. Det känns ”skämmigt” att stå på en byggarbetsplats och ha uppvärmningsgympa				

Här kan du kryssa mer än en ruta.

67. Vid morgonuppvärmningen, om ni hade en ledare, vem var ledare?

En lärare
En byggjobbare
En klasskompis
Jag ledde uppvärmningen
En annan person
Ingen ledare

Här kan du kryssa mer än en ruta.

68. Var hölls morgonuppvärmningen?

I ett bygge
På en plan i anslutning till bygget
I skolans bygghall
I omklädningsrummet
Annan plats

Om du har träffat på och kan komma ihåg en film i samband med Aktiv Byggare som handlar om morgonuppvärmning vad tycker du då om den?

Om du inte stött på filmen om morgonuppvärmning gå vidare till fråga 70

Här kan du fylla i mer än en ruta.

69. Vad tycker du om filmen som handlade om morgonuppvärmning?

intressant och sevärd
filmen gav inspiration
filmen bidrar inte till att få upp mitt intresse för morgonuppvärmning
bra att få se hur övningarna i uppvärmningsprogrammen ska utföras
roligt att höra vad byggarbetarna själva berättar om morgonuppvärmning

Här kan du fylla i mer än en ruta.

70. Vad anser du vara orsaken till att det sägs att man, som byggare, skall värma upp kroppen med enkla kroppsrörelser före dagens arbete?

Man skall vakna till
Minska risken för sträckningar
Minska slitaget på kroppen
Med en uppvärmd kropp kan man röra sig lättare
För att trivas bättre på jobbet
För att kunna parera om man snubblar
För att man inte skall bli tjock
För att man skall kunna vara koncentrerad
Andra orsaker

Här nedan kan du nämna andra orsaker till varför det rekommenderas att man som byggare skall värma upp innan man startar dagens arbete.

……
……

71.	Om du får arbete på ett bygge där man har möjlighet till morgonupp-värmning, skulle du utnyttja den möjligheten?	Ja helt säkert Det tror jag nog Inte så troligt Absolut inte
72.	Har du under dina studier arbetat med ett studiemateriel som heter Snubbelboken (praktisk ergonomi och träning)?	Ja Nej Om du svarat Nej gå till fråga 78
73.	Har du fått genomföra testet som ingår i Snubbelboken (kondition styrka, balans, rörlighet)?	Ja Nej Vi ska göra det inom kort
74.	Vilken lärare hade du vanligtvis när du arbetade med Snubbelboken	Byggläraren Idrottsläraren Annan lärare
75.	Har du provat något av träningsprogrammen i Snubbelboken?	Ja Nej
76.	Har du och dina kamrater provat att göra egna träningsprogram?	Ja Nej
77.	Har du fått öva att arbeta rätt med kroppen?	Ja Nej

Om du ser tillbaka på arbetet med studiematerielen som är kopplad till projektet Aktiv Byggare, vad är din uppfattning om häften och annan materiel du har stött på?

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
78. Materielen i Aktiv Byggare har fått mig att se arbetet som bygg-arbetare på ett förändrat sätt				

Var det något med materielen som hör till Aktiv Byggare som du tyckte var särskilt bra? Skriv på raderna nedan.

……

……

När du ser på arbetsmaterielen till Aktiv Byggare, finns det då någon förändring som du tycker skulle kunna göras som gör att studiematerielen blir bättre?

……

……

Tack för din medverkan!

Bilaga

Projektet Aktiv Byggare

Aktiv Byggares idé är att på olika sätt bidra till att byggelever och byggnadsarbetare uppmärksammar sin situation och sin viktigaste resurs, kroppen. Aktiv Byggare bidrar med kunskap och inspiration om hur man ”rustar” sig för ett långt och friskt arbetsliv. Med små medel kan hälsoläget förbättras avsevärt. Inom Aktiv Byggare har följande fokuserats:

Morgonuppvärmning

Att börja dagen med morgonuppvärmning. Aktiv Byggare har tagit fram ett morgonuppvärmningspaket med två uppvärmningsprogram med rörelser och musik samt en video/DVD kring morgonuppvärmning.

Uppladdningen - bygg

Att få en bra kosthållning och förstå kopplingen att må bra och få en säker arbetsplats. En kostbok för byggare, Uppladdningen – bygg, har tagits fram, även OH-stöd.

Snubbelboken

Att utföra arbetsmomenten på det mest skonsamma sättet och ta del av de ergonomiska hjälpmedel som finns till hands och träna på ett sätt som är anpassat för byggare. Genom att använda det specialutformade materialet i Snubbelboken erhålles bra testmetoder för balans, kondition, styrka och rörlighet som leder vidare till kunskap kring arbetsmoment och yrkesanpassad träning.

Depå

Att förstå vilka attityder och värderingar man har och hur det påverkar i livet både arbete/skola och privat. Ett skolmaterial, DEPÅ, har arbetats fram inom detta område. Med hjälp av nio uppdrag ges en ökad förståelse i bland annat tidsanvändning och att sätta mål.

Lärarenkäten

Sveriges Byggindustrier
och
Karlstads universitet
Institutionen för idrottsvetenskap
Institutionen för utbildningsvetenskap

Enkät riktad till lärare på gymnasiets byggprogram i samband med arbetsmiljö- och hälsofrågor i allmänhet och Sveriges Byggindustriers projekt Aktiv Byggare i synnerhet

Lärarenkät

I enkäten ställs frågor om hur du upplever din undervisning och arbetssituation inom gymnasiets byggprogram när det gäller arbetsmiljö- och hälsofrågor och Sveriges Byggindustriers projekt Aktiv Byggare.

Dina svar är mycket viktiga och kommer att få betydelse bl.a. för hur arbetet med arbetsmiljö och hälsofrågor på gymnasiets byggprogram skall utvecklas.

När det står ”eleverna” i frågan ska du tänka på de elever som du undervisar i arbetsmiljö- och hälsofrågor och/eller elever som du undervisar i projektet Aktiv Byggare.

Enkäten består av två delar:

Del 1: allmänna frågor om lärarrollen och undervisning i arbetsmiljö- och hälsofrågor

Del 2: specifika frågor som avser projektet Aktiv Byggare och dess materiel

När du besvarar enkäten, kryssa det alternativ som passar din uppfattning bäst.

Enkäten kommer att behandlas så att det inte finns möjlighet att identifiera någon person eller på vilken skola personen arbetar.

Enkäten är konstruerad av Hugo Wikström vid Karlstads universitet.

Tack för din medverkan

Enkät med frågor om arbetsmiljö- och hälsa

Här följer en rad frågor och påståenden, markera med ett kryss för det svarsalternativ som du tycker passar din uppfattning bäst.

Del 1

1. Vilken lärarutbildning har du och vilken inriktning har den?
   - Ingen lärarutbildning eller ej avslutat lärarutbildning
   - Ett eller flera ämnen med inriktning mot Bygg
   - Inriktning mot Bygg och Matematik
   - Inriktning mot Bygg och annat kärnämne
   - Inriktning mot Idrott och Hälsa
   - Annan lärarutbildning

2. Hur lång erfarenhet har du från byggnadsarbete?
   - Erfarenhet från byggnadsarbete i 0 – 3 år
   - Erfarenhet från byggnadsarbete i 3 – 6 år
   - Erfarenhet från byggnadsarbete i 6 – 10 år
   - Erfarenhet från byggnadsarbete i mer än 10 år

3. Om du har avslutat en lärarutbildning, när gjorde du detta? …… (Ange årtal)

4. Hur länge har du arbetet som lärare?
   - 0 – 1 år
   - 1 – 3 år
   - 3 – 6 år
   - 6 – 10 år
   - Mer än 10 år

5. Har du undervisat elever i arbetsmiljö- och hälsofrågor eller på annat sätt mött elever i samband med att de fått möjlighet att utveckla kunskaper inom området arbetsmiljö- och hälsa?
   Ja Nej

6. Om du svarat nej på fråga 5, skulle du om du fick möjlighet, vilja arbeta med eleverna inom området arbetsmiljö- och hälsa?
   Ja Nej

   Om du svarat Nej på fråga 5, vilket betyder att du inte arbetat tillsammans med elever i frågor som berör arbetsmiljö- och hälsofrågor behöver du inte besvara fler frågor i denna enkät. Vi tackar för din medverkan!

7. Vilken studiemateriel har du använt vid undervisning i arbetsmiljö- och hälsofrågor?
   - Studiemateriel utvecklat inom projektet Aktiv Byggare (se bilaga)
   - Mitt eget eller på skolan konstruerat läromedel
   - Annat läromedel
   - En mix av ovanstående alternativ

8. Hur har planeringen av arbetet med arbetsmiljö- och hälsofrågor skett?
   - Jag har gjort planeringen helt själv
   - Jag har gjort den själv men frågat eleverna i viss omfattning
   - Jag har gjort den tillsammans med eleverna
   - Eleverna har gjort den men frågat mig i vissa avseenden
   - Eleverna har gjort den helt själva

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
9. Eleverna är motiverade när vi arbetar med arbetsmiljö- och hälsofrågor				
10. Jag tycker arbetsområdena som behandlas i samband med arbetsmiljö- och hälsofrågor är viktiga				
11. Det är för lite tid avsatt för arbetet med arbetsmiljö- och hälsofrågor				
12. Arbetsmiljö- och hälsofrågor behandlar områden som är svåra för eleverna att förstå				
13. Den studiemateriel som vi använt i samband med arbetsmiljö- och hälsofrågor har fungerat bra				
14. Det är viktigt för en byggarbetare att ha bra kunskap om kost och näringslära				
15. Uppvärmning och rörelse innan dagens arbete tar vid är viktigt för en byggarbetare				
16. Det kan kännas svårt att stå på ett bygge och ha uppvärmnings-gympa				
17. Det är viktigt för eleverna att inse att man även som ung måste ta vara på sin kropp för att kunna arbeta länge som byggarbetare				

Nu följer en rad frågor som är riktad till lärare som arbetat med materielen som är ett resultat av Sveriges Byggindustriers projekt Aktiv Byggare.

I bilagan sist i enkäten kan du läsa om Aktiv Byggare och vilket materiel som hör till projektet. Du kan också fråga dina kolleger om du är osäker.

Om du har arbetat med Aktiv Byggare fortsätt då att besvara frågorna. Övriga tackar vi för medverkan i enkäten!

Del 2

Till lärare som arbetat med materiel från projektet Aktiv Byggare

18. Hur stora har elevgrupperna varit när du arbetat med materiel från Aktiv Byggare?
    - 5 elever eller färre i gruppen
    - 6 – 10 elever i gruppen
    - 11 – 15 elever i gruppen
    - 16 – 20 elever i gruppen
    - Mer än 21 elever i gruppen

19. Gör en uppskattning av hur många timmar/vecka som du under den senaste eller de senaste terminerna har arbetat med studiemateriel utvecklat i projektet Aktiv Byggare.
    - I genomsnitt mindre än 1 timme/vecka
    - I genomsnitt 1 timme/vecka
    - I genomsnitt 1 – 2 timmar/vecka
    - I genomsnitt mer än 2 timmar/vecka

20. När du arbetat med arbetsmiljö- och hälsofrågor från Aktiv Byggare var har detta skett. (här kan du fylla i mer än en ruta)
    - I en vanlig skolsal avsedd för teori
    - I skolans övningslokaler för byggnadsarbete
    - I samband med praktik ute på ett ”verkligt” bygge
    - I annat sammanhang

    Om du svarat ”I annat sammanhang” ange kortfattat hur detta har gått till.

    ……

    ……

    ……

    ……

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
21. Studiematerielen inom Aktiv Byggare har gjort att eleverna upplever arbete med arbetsmiljö- och hälsofrågor viktiga och intressanta				
22. Studiematerielen till Aktiv Byggare är lättläst				
23. Den studiemateriel som vi använt i samband med Aktiv Byggare har varit för omfattande				
24. Den studiemateriel som vi använt i samband med Aktiv Byggare har varit så svår att eleverna inte har kunnat ta del av den				
25. Det har varit lätt att tillsammans med eleverna arbeta med studie-materielen som ingår i projektet Aktiv Byggare				

---

26. Känner du till häftet ”Uppladdningen – bygg” som handlar om mat och kostfrågor? Ja Nej Om du svarat Nej hoppa till fråga 34

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
27. Häftet ”Uppladdningen – bygg” är något nytt och spännande				
28. Intervjuerna i ”Uppladdningen – bygg” är intressanta att läsa				
29. I ”Uppladdningen – bygg” har eleverna möjlighet att lära sig hur mycket mat kroppen behöver				
30. Det är svårt att få eleverna att arbeta med studieområdet				

		Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
31.	Det som står om träning och motionsaktiviteter i ”Uppladdningen - bygg” är viktigt för mig i arbetet tillsammans med eleverna				
32.	Jag har tillsammans med eleverna arbetat mycket med matlådans innehåll				
33.	Kapitlet om energi i ”Uppladdningen - bygg” känns inte relevant att lära ut till byggelever				

34.	Har du under dina lektioner arbetat med attitydmaterielen inom ”Depå”?	Ja	Nej	Om du svarat Nej hoppa till fråga 40

		Inget alls	Någon lektion	4 -8 lektioner	Mer än 8 lektioner
35.	I vilken omfattning har du tillsammans med dina elever arbetat med studiematerielen ”Depå”				

36.	När du tillsammans med dina elever arbetat med ”Depå”, har då eleverna genomfört uppdragen och fyllt i arbetshäftet?	Ja	Nej	Vi har gjort på annat sätt

		Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
37.	Det var svårt att få eleverna engagerade i att arbeta med uppdragen i Depå				
38.	I ”Depå” finns möjlighet för eleverna att skriva planeringskalender – det är meningslöst				
39.	Jag arbetar med att få mina elever att förstå att det är deras attityder som styr deras beteende				

Här följer några frågor om morgonuppvärmning. Med morgonuppvärmning menar vi enkla rörelser för att få upp kroppsvärmen

40. Har du genomfört/introducerat morgon-uppvärmning för dina elever — Ja — Nej

Om du svarat Ja på fråga 40 besvara då frågorna 41 – 46 annars fortsätt till fråga 47

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
41. Det är meningsfullt att ha morgon-uppvärmning				
42. Eleverna klagade när vi började köra uppvärmning				
43. Aktiv Byggares färdiga musik och rörelser bidrog till att vi började med morgonuppvärmning				
44. Någon eller några elever har praktiserat på ett bygge där de har morgonuppvärmning				
45. Det har varit svårt att få med mig lärarkollegerna i arbetet med uppvärmningen				

Vet ej

Aktiv Byggare har tagit fram en film som handlar om morgonuppvärmning. Vad tycker du om den?

Om du inte stött på filmen om morgonuppvärmning gå vidare till fråga 47

Här kan du fylla i mer än en ruta.

46. Vad tycker du om filmen som handlade om morgonuppvärmning?
    - intressant och sevärd
    - filmen gav inspiration
    - filmen bidrar inte till att få upp elevernas intresse för morgonuppvärmning
    - bra att få se hur övningarna i uppvärmningsprogrammen ska utföras
    - det är bra för eleverna att höra vad byggarbetarna själva berättar om morgonuppvärmning

---

47. Har du under ditt lärararbete tillsammans med dina elever arbetet med ”Snubbelboken”? — Ja — Nej — Om du svarat Nej gå till fråga 55

48. Har du genomfört testet med dina elever, som ingår i Snubbelboken (kondition, styrka, balans, rörlighet)? Ja Nej Vi ska göra det inom kort

49. Har du tillsammans med eleverna provat något av träningsprogrammen i Snubbelboken? Ja Nej

50. Har dina elever provat att göra egna träningsprogram? Ja Nej

51. Har du tillsammans med eleverna övat hur de skall arbeta med kroppen för att den skall ”hålla länge”? Ja Nej

52. Snubbelboken är och kommer att bli mycket användbar i undervisningen på byggprogrammet
Stämmer mycket bra
Stämmer ganska bra
Stämmer ganska dåligt
Stämmer mycket dåligt

53. Finns det något som du tycker är särskilt bra i ”Snubbelboken”.
Skriv på raderna nedan

……

……

54. Vad tycker du skulle kunna förbättras i ”Snubbelboken”
Skriv på raderna nedan

……

……

---

55. Hur har planeringen av arbetet med materiel från Aktiv Byggare skett?
Jag har gjort planeringen helt själv
Jag har gjort den själv men frågat eleverna i viss omfattning
Jag har gjort den tillsammans med eleverna
Eleverna har gjort den men frågat mig i vissa avseenden
Eleverna har gjort den helt själva

Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt

56. Hur har arbetet med arbetsmiljö- och hälsofrågor inom Aktiv Byggare genomförts?

56a. Eleverna sitter och lyssnar, och jag pratar

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
56b. Jag pratar och ställer frågor, enskilda elever svarar				
56c. Jag och eleverna diskuterar tillsammans				
56d. Eleverna arbetar i grupper				
56e. Eleverna arbetar var för sig				
56f. Eleverna genomför större arbeten eller projekt som är kopplade till Aktiv Byggare				
57. Jag kan hjälpa eleverna att få en förståelse för sambandet mellan arbetsmiljö- och hälsofrågor och deras kommande yrke				
58. Jag känner att det finns mycket mer att ta upp tillsammans med eleverna i samband med arbetsmiljö- och hälsofrågor				

Tack för din medverkan.

Bilaga

Projektet Aktiv Byggare

Aktiv Byggares idé är att på olika sätt bidra till att byggelever och byggnadsarbetare uppmärksammar sin situation och sin viktigaste resurs, kroppen. Aktiv Byggare bidrar med kunskap och inspiration om hur man ”rustar” sig för ett långt och friskt arbetsliv. Med små medel kan hälsoläget förbättras avsevärt. Inom Aktiv Byggare har följande fokuserats:

Morgonuppvärmning

Att börja dagen med morgonuppvärmning. Aktiv Byggare har tagit fram ett morgonuppvärmningspaket med två uppvärmningsprogram med rörelser och musik samt en video/DVD kring morgonuppvärmning.

Uppladdningen - bygg

Att få en bra kosthållning och förstå kopplingen att må bra och få en säker arbetsplats. En kostbok för byggare, Uppladdningen – bygg, har tagits fram, även OH-stöd.

Snubbelboken

Att utföra arbetsmomenten på det mest skonsamma sättet och ta del av de ergonomiska hjälpmedel som finns till hands och träna på ett sätt som är anpassat för byggare. Genom att använda det specialutformade materialet i Snubbelboken erhålles bra testmetoder för balans, kondition, styrka och rörlighet som leder vidare till kunskap kring arbetsmoment och yrkesanpassad träning.

Depå

Att förstå vilka attityder och värderingar man har och hur det påverkar i livet både arbete/skola och privat. Ett skolmaterial, DEPÅ, har arbetats fram inom detta område. Med hjälp av nio uppdrag ges en ökad förståelse i bland annat tidsanvändning och att sätta mål.